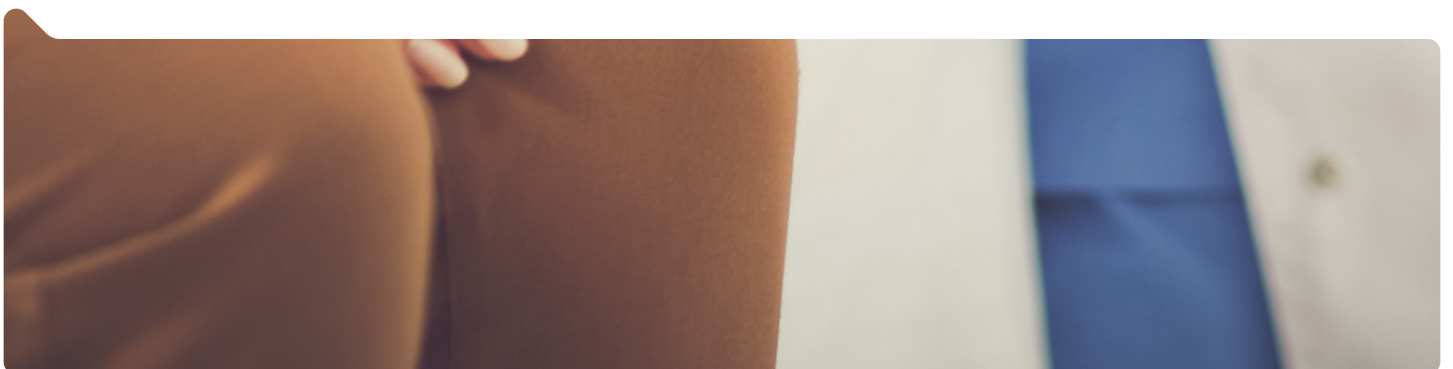

SPH

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
Halfjaarverslag juli - december 2019

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	04
2.	Uitsluitingsbeleid	07
3.	Engagement	11
4.	Stembeleid & Corporate Governance	31
5.	Bijlagen	33

1. Inleiding

Inleiding verantwoord beleggen

Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen (hierna SPH) past instrumenten van verantwoord beleggen toe bij het beheer van haar vermogen. In deze halfjaarlijkse rapportage leest u over de laatste stand van zaken met betrekking tot deze instrumenten en vindt u terug welke activiteiten namens SPH zijn ondernomen. Op de website van SPH vindt u beleidsdocumenten en rapportages waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Deze inleiding geeft een kort overzicht van de achtergrond van verantwoord beleggen.

Wat houdt verantwoord beleggen in?

SPH staat voor een goed en betaalbaar pensioen. SPH is van mening dat verantwoord beleggen bijdraagt aan het realiseren van een goed en betaalbaar pensioen voor huidige en toekomstige generaties. Daarom besteedt SPH waar nodig en mogelijk binnen de fiduciaire verantwoordelijkheid aandacht aan ecologische, sociale en governance onderwerpen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen door ondernemingen waarin belegd wordt speelt een belangrijke rol.

Wat zijn de uitgangspunten?

Voor het verantwoord beleggen beleid hanteert SPH twee belangrijke internationaal geaccepteerde raamwerken voor verantwoord ondernemen. Het zijn het Global Compact van de Verenigde Naties en de OESO Richtlijnen voor multinationale ondernemingen. Het Global Compact heeft betrekking op vier hoofdthema's de principes van het Global Compact van de Verenigde Naties als uitgangspunt. Deze principes hebben betrekking op vier hoofdthema's:

- Mensenrechten;
- Arbeidsnormen;
- Milieu;
- Anticorruptie.

Het VN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage 5.1). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. De OESO richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook nog de

volgende thema's: consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. Beide raamwerken en de genoemde thema's vormen dan ook een belangrijk uitgangspunt voor ons MVB beleid.

Wat doet SPH?

In juni 2019 heeft SPH een nieuw MVB beleid vastgesteld. Daarbij is besloten een nieuwe MVB uitvoerder te kiezen. In de tweede helft van 2019 is de dienstverlening met betrekking tot MVB overgegaan naar Achmea IM. De transitie is in 2019 ingezet, waarbij engagementdienstverlening per juli 2019 is overgegaan. Stemmen en uitsluiten is per 1 januari 2020 overgegaan. Het traject van ESG integratie is in 2019 ingezet en de implementatie zal in 2020 volgen. SPH hanteert een uitsluitingsbeleid, welke in 2020 is aangescherpt door het toevoegen van kolen, mijnbouw en teerzandolie. Dit aangescherpte beleid is toegevoegd in dit halfjaarverslag.

Voor het verantwoord beleggen beleid hanteert SPH een aanpak waarbij gebruik wordt gemaakt van de volgende instrumenten:

1. Uitsluiting, van producenten van controversiële wapens en ondernemingen die op structurele wijze gedragsprincipes schenden (Global Compact en OESO-richtlijnen);
2. Engagement, het aangaan van de dialoog met ondernemingen om een positieve gedragsverandering te realiseren;
3. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen;
4. Impactinvesteringen;
5. ESG-integratie in beleggingsprocessen gebeurt momenteel nog niet, maar in de aandelenportefeuille wordt het in 2020 geïmplementeerd.

De instrumenten, de gemaakte keuzes en de recente ontwikkelingen worden ieder in afzonderlijke hoofdstukken besproken.

Reikwijdte van het MVB-beleid

Daar waar mogelijk past SPH haar verantwoord beleggen beleid toe op de beleggingen. Het MVB beleid van SPH is van toepassing op beleggingen in discretionaire mandaten en voor een groot deel ook voor fondsen die worden beheerd

door Achmea Investment Management (hierna: Achmea IM). SPH maakt voor het beheer van haar vermogen, naast Achmea IM, ook gebruik van externe vermogensbeheerders. Wanneer het fonds gebruik maakt van beleggingsfondsen van externe vermogensbeheerders, is het niet altijd mogelijk om een eigen MVB beleid toe te passen.

Liquide zakelijke waarden

De aandelenbeleggingen zijn vormgegeven in een discretionair beleggingsmandaat. Deze portefeuille wordt passief beheerd, maar het eigen uitsluitingsbeleid, stem- en engagementbeleid is volledig toegepast op dit mandaat. Dit geldt zowel voor aandelen wereld en opkomende markten. SPH onderzoekt verdere mogelijkheden voor het beleggen van (een deel) van de aandelenportefeuille via een best-in-class ESG-aanpak.

Krediet

SPH heeft voor het merendeel van de vastrentende waarden gekozen voor eigen beleggingsmandaten. Op deze mandaten is het uitsluitingsbeleid van SPH van toepassing. Dit betekent dat in de bedrijfsleningenportefeuille niet wordt belegd in producenten van controversiële wapens en in structurele schenders van internationale normen zoals die gelden voor mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie. Daarnaast is ook het eigen engagementbeleid toegepast op ondernemingen die zich binnen het bedrijfsobligatiemandaat bevinden.

De High Yield beleggingen zijn vormgegeven in een mandaat, waarop het eigen beleid van SPH toepasbaar is. Voor staatsobligatiebeleggingen (opkomende markten) is het engagement- en stembeleid niet toepasbaar. Normatieve en thematische engagement met overheden is niet gebruikelijk.

Illiquide beleggingen

Illiquide beleggingen zijn vormgegeven in beleggingsfondsen waarop het eigen MVB beleid van SPH niet direct toepasbaar is. De beheerder van dit fonds heeft echter een MVB-beleid dat in hoge mate overeenkomt met dat van SPH. Zo is eveneens een engagementbeleid toegepast. Bij de selectie en monitoring van beleggingsfondsen wordt goed gekeken naar de mate waarin het MVB beleid van de uitvoerder overeenkomt met het MVB beleid van SPH.

Impact beleggen

Positieve impactbeleggingen passen in de portefeuille van SPH wanneer er voor de deelnemers een marktconforme verhouding is tussen risico en rendement. Impact beleggingen vallen onder hetzelfde beleid ten aanzien van beheer en financieel risicomanagement als alle andere beleggingen van SPH. Concreet betekent dit dat alle impact beleggingen aan het vastgestelde vermogensbeheer proces moeten voldoen, zeker in termen van risico en rendement. Kleinere afwijkingen zullen in geval van impact beleggingen niet direct leiden tot afwijzing, maar de consequenties van eventuele kleine afwijkingen van het reguliere beleid worden uitgebreid in kaart gebracht. Het beheer van een impact belegging valt altijd binnen een specifiek mandaat, eventueel binnen een relevante bestaande beleggingscategorie. Naast afweging over het financieel risico maakt het bestuur een afweging van de niet-financiële voordelen en nadelen, bijvoorbeeld ten aanzien van reputatie en draagvlak onder de deelnemers. Alleen indien het bestuur oordeelt dat de totale niet-financiële afweging een positieve bijdrage aan de doelstelling van SPH oplevert mag een impact belegging worden aangegaan.

Hoe legt SPH verantwoording af?

Transparantie is onafscheidelijk verbonden aan een goed MVB beleid. SPH rapporteert daarom tweemaal per jaar hoe zij de afgelopen periode invulling gaf aan het beleid. Ook rapporteert SPH over de wijze waarop instrumenten zijn ingezet op ecologische, sociale en governance (ESG) thema 's.

SPH publiceert iedere half jaar een MVB-rapportage. De rapportage is toegankelijk via de website van SPH. Daarnaast staan op deze website de volgende documenten:

1. Maatschappelijk verantwoord beleggen beleid;
2. Uitsluitingsbeleid ten aanzien van controversiële wapens;
3. Vote Disclosure Systeem ten aanzien van steminstructies. U kunt hier zien hoe per aandeelhoudersvergadering is gestemd.

9

2. Uitsluitingsbeleid

Er zijn verschillende redenen waarom wij ervoor kiezen om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kan het pensioenfonds ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert SPH op voorhand een uitsluitingsbeleid. Daarnaast kunnen ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen bijvoorbeeld rondom mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie schenden en bij achterblijvende engagementresultaten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het Global Compact, de principes van de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en UN Guiding Principles on Business & Human Rights de uitgangsbasis.

Het uitsluitingsbeleid van Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen richt zich op bedrijven uit die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens, die wapens produceren ten behoeve van consumenten, de tabaksector, mijnbouwbedrijven die zich voornamelijk op (thermische) steenkool richten en teerzandolieproducenten en bedrijven die structureel en op grove wijze internationale verdragen schenden op het gebied van o.a. milieu, mensenrechten, arbeidsrechten en corruptie.

2.1. Sectoren

Sommige sectoren leveren producten of diensten die op basis van het normenkader van SPH ongewenst zijn. Een beslissing om uit te sluiten gaat in dat geval dan ook over alle bedrijven die in die sector actief zijn, veelal bepaald op basis van een percentage van de omzet.

Volgend uit de in de vorige paragraaf benoemde criteria, sluit SPH de volgende sectoren uit waarbinnen geen positieve verandering te verwachten is: Tabak, Controversiële Wapens & Wapens ten behoeve van de consumentenmarkt, Kolenmijnbouw en Teerzandolie.

Tabaksindustrie

Leverd producten die een duidelijke objectief meetbare negatieve bijdrage leveren aan de gezondheid en waar onze doelgroep niet aan wil bijdragen. Het uitsluitingsbeleid voor tabak raakt voornamelijk de tabaksproducent maar door het steeds verder verlagen van de omzetcriteria in de kaderstelling kunnen (zoals verder uitgewerkt wordt in het jaarplan) ook supermarkten op termijn worden uitgesloten.

Controversiële wapens

Ondernemingen die:

- betrokken zijn bij de productie, handel of distributie van controversiële wapens, zoals biologische en chemische

wapens, clusterbommen, landmijnen, uranium en witte fosfor;

- het VN Non-proliferatie verdrag ten aanzien van kernwapens overtreden;
- wapens produceren ten behoeve van de consumentenmarkt;
- leveren producten die een verboden en/of grote objectief meetbare negatieve bijdrage leveren aan de gezondheid waaraan onze doelgroep niet wil bijdragen.

Wapens ten behoeve van de consumentenmarkt

Het leveren van wapens aan consumenten past niet binnen het Nederlandse normenkader. Het financieren van dergelijke activiteiten is daarom ongewenst.

Kolenmijnbouwbedrijven en teerzandolie

De hoge CO₂-uitstoot van steenkool en de maatschappelijke noodzaak om de energievoorziening duurzamer te maken, betekenen dat mijnbouwbedrijven die zich voornamelijk op (thermische) steenkool richten geen toekomstbestendige bedrijfsvoering meer hebben. Net als bij steenkool kan gesteld worden dat teerzandwinning vanuit het oogpunt van klimaatverandering niet te verantwoorden is. Een substituuut voor deze beide energievormen is op korte termijn te vinden in de vorm van gas en conventionele olie en op lagere termijn in duurzame energie.

2.2. Controversiële Wapens

Uitsluiting van ondernemingen die betrokken zijn bij de productie, handel of distributie van controversiële wapens, zoals biologische en chemische wapens, clusterbommen, landmijnen, uranium en witte fosfor. Verder worden bedrijven die in overtreding van het VN Non-proliferatie verdrag ten aanzien van kernwapens uitgesloten. Hierbij wordt gekeken naar factoren als key/non-key, dedicated / non-dedicated en ownership. Specifiek gelden de volgende regels:

- De onderneming controversiële wapens als eindproduct produceert of levert, dan wel essentiële onderdelen en/of diensten levert ten behoeve van de productie van controversiële wapens. Directe betrokkenheid is niet verder gerelateerd aan een bepaald percentage van de omzet.
- De onderneming de grootste eigenaar is van een dochteronderneming die betrokken is bij de productie en/of distributie van controversiële wapens (dat wil zeggen dat het gescreende bedrijf > 50% van de dochteronderneming bezit); en/of • De onderneming een meerderheidsaandeel bezit in een dochteronderneming die betrokken is bij de productie en/of distributie van controversiële wapens (dat wil zeggen dat het gescreende bedrijf < 50% heeft, maar het bedrijf identificeert zich of wordt door de dochteronderneming geïdentificeerd als de houder van een controlerend belang in de dochteronderneming); en/of
- De onderneming deel uit maakt van een joint venture/ consortium die betrokken is bij de productie en/of distributie van controversiële wapens (dat wil zeggen de procentuele betrokkenheid binnen de joint venture zelf speelt verder geen rol van betekenis); en/of
- De onderneming een leverancier is van een gespecialiseerde diensten of producten aan een project of een ander bedrijf of een overheid waarbij is vastgesteld dat de diensten of producten een essentiële rol spelen bij de productie en/of distributie van controversiële wapens (bijv. Financier / advies / leverancier van gespecialiseerde apparatuur voor een project, leverancier of fabrikant van een product of dienst) niet respecteert die door anderen kunnen worden gebruikt om internationale normen te schenden.

Wapens ten behoeve van de consumentenmarkt

Uitsluiting van ondernemingen die betrokken zijn bij de productie, handel of distributie van wapens ten behoeve van de consumentenmarkt. SPH hanteert als overweging of het uit te sluiten product een significante rol speelt in de activiteiten van het uit te sluiten bedrijf. Dit criterium bestaat uit een drempelwaarde in de omzet van minimaal 10%.

2.3. Tabak

SPH hanteert als overweging of het uit te sluiten product een significante rol speelt in de activiteiten van het uit te sluiten bedrijf. Dit criterium bestaat uit een drempelwaarde in de omzet van minimaal 10%. Hiermee is het uitsluitingsbeleid voor tabak gericht op de tabaksproducent maar kunnen ook retail bedrijven onder het criterium vallen. De actuele uitsluitingslijst is in bijlage 5.3 te vinden.

2.4. Kolenmijnbouwbedrijven en teerzandolie

Mijnbouwbedrijven die zich voornamelijk op (thermische) steenkool richten en teerzandolie bedrijven met een drempelwaarde in de omzet van minimaal 50%. Hiermee is het uitsluitingsbeleid vooral gericht op de bron (pure kolenmijnbouwbedrijven en teerzandolie bedrijven). De huidige belangen in kolenmijnbouw en teerzand ondernemingen worden in afstemming met de vermogensbeheerders gecontroleerd afgebouwd.

VN Sancties worden relevant geacht als zij:

- a. in relatie staan met schending van door Nederland ondertekende internationale verdragen (of waaraan Nederland is gebonden op grond van haar lidmaatschap van internationale organisaties);
- b. gericht zijn tegen de regering van het land zelf of de huidige machthebbers;
- c. in relatie staan met schendingen van internationale verdragen of algemeen geaccepteerde normen van één of meerdere van de volgende categorieën:
 - non-proliferatieverdrag tegen verspreiding van kernwapens
 - mensenrechten schendingen
 - misdrijven tegen de menselijkheid
 - schending van de democratie
 - wapen- en/of handelsembargo's

De actuele uitsluitingslijst vind u in bijlage 5.3.

2.5. Normschendingen

2.5.1. Schenders van internationale normen

Naast producenten van controversiële wapens vindt SPH ook dat ondernemingen die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden, moeten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hiervoor hanteert SPH een aantal belangrijke raamwerken als uitgangspunt, namelijk het UN Global Compact, de OESO-Richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de *UN Guiding Principles on Business & Human Rights*. De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook de volgende thema's: consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De *UN Guiding Principles* geven handvatten voor staten en ondernemingen hoe mensenrechtenschendingen in de praktijk te voorkomen, te adresseren en te mitigeren.

2.5.2. Vaststelling uitsluitingen

Bedrijven die structureel en op grove wijze de genoemde internationale verdragen schenden worden aangesproken op hun gedrag door onze engagement provider. Indien bedrijven hun beleid en handelen niet aanpassen zal dat bij grove structurele schendingen leiden tot uitsluiting (Red flags). Hierin volgen we de Global Compact van de Verenigde Naties. In bijlage 5.3 is de actuele uitsluitingslijst te vinden.

2.6. Landen

Het uitsluiten van landen is met name relevant bij de beleggingen in staatsobligaties en infrastructuur. SPH sluit landen uit op basis van relevante sancties of embargo van de Verenigde Naties tegen de betrokken overheid. In bijlage 5.3 vind u de actuele landenuitsluitingslijst.

3. Engagement

Een onderneming is gericht op het maken van winst. Dit streven naar winstmaximalisatie kan echter op gespannen voet komen te staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het Global Compact, de OESO Richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights. Wanneer ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden, wordt gedrag onverantwoord. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de lange termijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en al haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Daarom gaat Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen in dialoog met ondernemingen. Inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis bij ondernemingen en het definiëren van 'good practices'. Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen gaat in gesprek met ondernemingen over lange termijn waardecreatie. Zo draagt het bij aan het bewaken van het juiste evenwicht en beschermt het haar belangen en die van haar deelnemers.

3.1. Dialoog en de minimale uitgangspunten

Engagement is het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Het is een centraal middel in het verantwoord beleggen beleid van SPH. Met het aangaan van de dialoog willen wij het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, lange termijn waarde creatie stimuleren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. Wij voeren de dialoog op meerdere vlakken:

1. Wij spreken ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes over mensenrechten, arbeidsnormen, milieu of anticorruptie schenden. Dit noemen wij **Normatief engagement**.
2. Wij spreken ondernemingen in specifieke sectoren of ketens aan ter bevordering van een algemene standaard. Dit noemen wij **Thematisch engagement**.
3. Wij spreken met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen over Ecologische, Sociale en Governance (ESG)kwesties. Dit doen wij veelal in collectief verband. Dit noemen wij **ESG Nederland engagement**.

De doelstellingen

De verschillende typen engagement hebben elk een andere focus en doelstelling. Voor elk van de verschillende vormen geldt dat engagement een zaak van lange adem is. Voor de diverse trajecten wordt uitgegaan van een looptijd van drie jaar. Anders dan bij het instrument uitsluiting waarbij pensioenfondsen of beleggingsfondsen op voorhand niet

beleggen in ondernemingen, geldt voor engagement dat er wel belegd wordt in ondernemingen die ter discussie staan, maar we als aandeelhouder het management juist actief aansporen het beleid of de activiteiten te verbeteren.

Het **Normatieve Engagement** heeft als doel structurele schendingen van UN Global Compact principes, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of *UN Guiding principles on Business & Human Rights* te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die (mogelijk) leiden tot een schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en de media. In de praktijk leiden deze schendingen vaak tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren wij uit in samenwerking met ISS ESG.

Om tot een selectie van de ondernemingen te komen die vallen binnen het Normatief engagementprogramma wordt een due diligence proces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op het schenden van één of meerdere principes van de UN Global Compact, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights door onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een mogelijke schending wordt een dialoog gestart om escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending wordt de dialoog met deze bedrijven gestart met als doel de schending op te heffen en mogelijke nieuwe

schendingen in de toekomst te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld de lokale bevolking ter sprake komen.

Het **Thematische engagement** heeft een andere doelgroep dan normatief engagement. Hier staan niet de bedrijven centraal die normen schenden, maar juist bedrijven die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties verder kunnen verbeteren. De thema's worden gekozen in samenspraak met klanten en binnen de speerpunten van het MVB-beleid. Bij de keuze spelen de volgende zaken een rol:

- Materialiteit van het thema;
- Sociale of ecologische relevantie van het thema;
- Omvang van de onderneming in de beleggingsportefeuille (zowel aandelen als bedrijfsobligaties);
- Succes kans voor slagen van de dialoog.

In het **ESG Nederland engagement** is SPH in gesprek met de belangrijkste Nederlandse ondernemingen. Dit valt veelal samen met het aandeelhoudervergaderingseizoen. Deze dialogen vinden veelal in collectief verband plaats in samenwerking met andere Nederlandse insitutionele beleggers en Eumedion, het Nederlandse corporate governance platform voor institutionelen beleggers. Het gezamenlijke doel is het beïnvloeden van governance en duurzaamheidsthema's, veelal ingegeven door de actualiteit van de aandeelhoudersvergadering. Te denken valt aan beloningsbeleid, benoeming van bestuurders, fusies & overnames en sociaal- en milieubeleid.

Thema's in het engagementprogramma

Het engagementprogramma van Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen beslaat het engagementprogramma de volgende thema's:

TABEL 3.1.1 LOPENDE THEMA'S

#	Thema	Dialogovorm
1	Schending Mensenrechten	Normatief
2	Schending Arbeidsnormen	Normatief
3	Schending Milieu	Normatief
4	Schending Anti-Corruptie	Normatief
5	Nederlandse Beursgenoteerde ondernemingen	ESG Nederland
6	Watersico's in de elektriciteit- en watersector	Thematisch Klimaatverandering
7	Transport en klimaat	Thematisch Klimaatverandering
8	Klimaattransitie	Thematisch Klimaatverandering
9	Energie efficiëntie in de staal en chemie industrie	Thematisch Klimaatverandering
10	Leefbaar loon	Thematisch Sociaal
11	Access to nutrition	Thematisch Sociaal
12	Goede en Beschikbare Medicijnen	Thematisch Gezondheid
13	Plastics	Thematisch Sociaal
14	Human Capital	Thematisch Sociaal

Binnen deze thema's liepen in het tweede halfjaar van 2019 99 dialogen. Het kan voorkomen dat in het kader van normatieve engagement met een onderneming over meerdere schendingen wordt gesproken. Dit zien we als meerdere dialogen. Daarnaast kan het voorkomen dat een onderneming deel uitmaakt van verschillende thematische dialogen. Ook kan sprake zijn van verschillende juridische entiteiten of dochterondernemingen. Indien dit het geval is, zien wij dit als één dialoog. In totaal bestond het totale engagementprogramma uit 99 dialogen met 87 unieke ondernemingen.

Vermeldenswaardige ontwikkelingen binnen de engagementthema's zijn in de komende paragrafen toegelicht. Voor ieder thema is inzichtelijk gemaakt welke ondernemingen zijn opgenomen in het engagementprogramma.

3.2. SPH en de dialoog

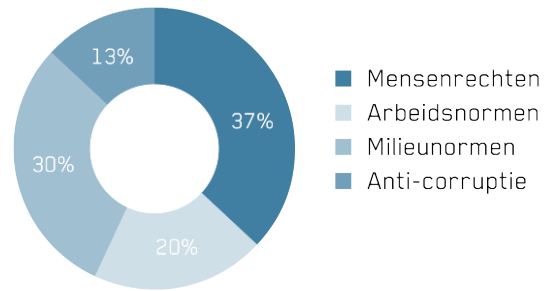
SPH heeft een discretionair mandaat voor de wereldwijd ontwikkelde markten aandelenportefeuille. Daarnaast heeft het fonds ook een discretionair mandaat voor de bedrijfsobligatieportefeuille. Op deze beide discretionaire mandaten is het volledige MVB-beleid van SPH van toepassing. Dit beslaat het uitsluitingsbeleid, stembeleid en engagementbeleid. Voor de aandelen opkomende markten en de High Yield beleggingen is een fondsoptlossing gekozen.

Het fonds hanteert een eigen engagementproces, waarbij in gevallen een relatie bestaat met het uitsluitingsproces. Het fonds zal een dialoog aangaan met ondernemingen waarin wordt belegd die ongewenst gedrag laten zien. Ongewenst gedrag betekent dat er ofwel sprake is van een vastgestelde schending van Global Compact principes op het vlak van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie dan wel dat er grote aanwijzingen zijn dat de onderneming deze principes in de nabije toekomst zal schenden. In beide gevallen kan de dialoog met de onderneming worden aangegaan. Het engagementbeleid is erop gericht om de (vermeende of geverifieerde) schending op te heffen, bij voorkeur binnen een periode van twee jaar. Voor de uitvoering van het engagementbeleid maken we gebruik van ISS ESG.

3.3. Omvang normatieve engagementprogramma

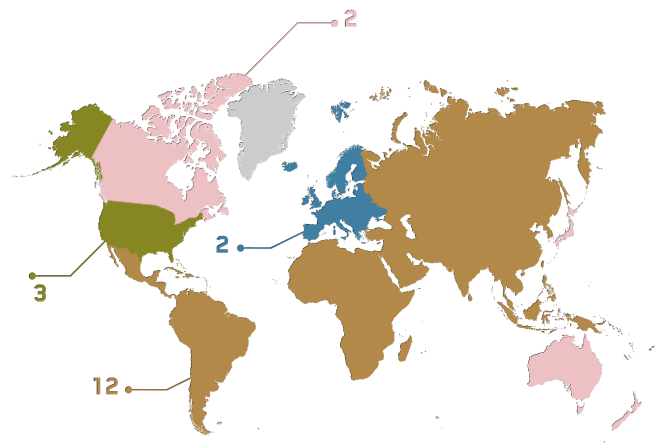
Het normatieve engagementprogramma van SPH bestaat uit 19 unieke ondernemingen waarmee 30 dialogen worden gevoerd op de thema's mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen en anticorruptie (zie figuur 3.3.1). Het engagementprogramma kent een kwartaalproces, waarbij vier keer per jaar de dialoog wordt gestart met nieuw geïdentificeerde ondernemingen. Hierdoor zal de omvang van het engagementprogramma gestaag toenemen.

FIGUUR 3.3.1 VERDELING DIALOGEN NAAR NORMSCHENDING

De regionale verdeling richt zich grotendeels op de ontwikkelde markten, waarbij er focus ligt op de ontwikkelde regio's Europa (2), Amerika (3) en Wereld Overig (3). Maar ook zijn wij in gesprek met een aantal ondernemingen in opkomende markten (12). Zie onderstaand de regionale verdeling van de ondernemingen aanwezig in het engagementprogramma.

FIGUUR 3.3.2 VERDELING DIALOGEN NAAR NORMSCHENDING

3.4. Normatieve dialogen

Onderstaand is aangegeven welke nieuwe dialogen rond normatieve schendingen zijn geïnitieerd in het afgelopen halfjaar. Het engagementprogramma rond Global Compact schendingen wordt uitgevoerd in samenwerking met gespecialiseerd onderzoeksbureau ISS ESG.

Mensenrechtenschendingen

Het doel van deze dialogen is het opheffen van de geconstateerde of vermeende mensenrechtenschendingen. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen van die verband houden met het voorkomen van nieuwe mensenrechtenschendingen. De onderneming moet aantonen dat de schending van de Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij dit vaststelt.

Schendingen van de beginselen van mensenrechten kunnen betrekking hebben op de activiteiten van ondernemingen in landen met controversiële regimes. Door hun activiteiten in deze landen genereren de ondernemingen inkomsten voor de betreffende regimes, die deze inkomsten vervolgens vaak niet ten goede laten komen aan de lokale bevolking. Daarnaast komt het voor dat lokale gemeenschappen direct worden geschaad door de activiteiten van de ondernemingen. Andere voorbeelden van schendingen op het gebied van mensenrechten zijn onrechtmatigheden tegen de lokale bevolking door personeel of ingehuurd veiligheidsdiensten van ondernemingen.

SPH is in het tweede halfjaar 2019 met 11 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) mensenrechtenschending (zie tabel 3.4.1).

TABEL 3.4.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MENSENRECHTENSCHENDING¹

Onderneming	Gestart
Bangkok Bank Public Co. Ltd.	Q4 2019
Kasikornbank Public Co. Ltd.	Q4 2019
Krung Thai Bank Public Co., Ltd.	Q4 2019
The Siam Commercial Bank Public Co. Ltd.	Q4 2019
Iflytek Co., Ltd.	Q4 2019
PT Semen Indonesia (Persero) Tbk	Q4 2019
PT Solusi Bangun Indonesia Tbk	Q4 2019
Zhejiang Dahua Technology Co. Ltd.	Q4 2019
Vestas Wind Systems A/S	Q4 2019
G4S Plc	Q3 2019
UnitedHealth Group, Inc.	Q3 2019

¹ Bron: Achmea Investment Management en ISS ESG

In de tweede helft van 2019 zijn vier van de lopende dialogen op het gebied van mensenrechten afgesloten. Bangkok Bank Public Co. Ltd., Kasikornbank Public Co. Ltd., Krung Thai Bank Public Co., Ltd. en The Siam Commercial Bank Public Co. Ltd. financierden de bouw van de Xayaburi-dam in de Mekong rivier in Laos. Belanghebbenden zoals de Mekong River Commission (MRC), de regeringen van de landen Vietnam en Cambodja, WWF en International Rivers hebben meerdere malen hun zorgen geuit over de mogelijk ernstige gevolgen van de dam voor de voedselzekerheid en de bestaansmiddelen van miljoenen mensen die wonen in het Mekong River Basin, vanwege de noodzaak tot herhuisvesting van lokale gemeenschappen en de aanzienlijke gevolgen van de dam voor de visstand. De dam is in oktober 2019 in gebruik genomen, waardoor deze financiers niet langer betrokken zijn bij de controverse. Daarom heeft engagement provider ISS ESG voorgesteld om de engagement af te sluiten. Omdat nog onduidelijk is of er sprake is van voldoende herstel of verhaal/compensatie voor de belanghebbenden is Achmea IM met ISS ESG in gesprek over de voorwaarden waaronder het engagement kan worden afgerond.

Arbeidsnormenschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de geconstateerde of vermeende arbeidsnormenschending. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe arbeidsnormenschendingen.

Structurele schendingen van het Global Compact, in het bijzonder de principes die gaan over arbeidsnormen, vormen financiële en reputatierisico's voor de onderneming en voor belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen van het Global Compact. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden.

Structurele schendingen van de beginselen over arbeidsomstandigheden kunnen betrekking hebben op kinderarbeid en andere vormen van gedwongen arbeid in de ketens van toeleveranciers van ondernemingen. Ook discriminatie van bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personeel van een bepaalde etnische achtergrond komt voor, zowel binnen bedrijven zelf als binnen de ketens.

De onderneming moet aantonen dat de schending van de Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven.

SPH is in het tweede halfjaar 2019 met 11 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) arbeidsnormenschending (zie onderstaand overzicht).

**TABEL 3.4.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
ARBEIDSNORMSCHENDING¹**

Onderneming	Gestart
Coca-Cola Amatil	Q4 2019
Sumitomo Corp.	Q4 2019
Vestas Wind Systems A/S	Q4 2019
CBS Corp.	Q3 2019
First Pacific Co. Ltd.	Q3 2019
PT Indofood Sukses Makmur Tbk	Q3 2019
Indofood Agri Resources Ltd.	Q3 2019
PT Perusahaan Perkebunan London Sumatra Indonesia Tbk	Q3 2019
PT Salim Ivomas Pratama Tbk	Q3 2019
Renault SA	Q3 2019
Tesla, Inc.	Q3 2019

¹ Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2019 zijn geen van de lopende dialogen op het gebied van arbeidsnormen afgesloten.

Milieuschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de gevonden schendingen van het Global Compact en het ontwikkelen van beleid, systemen en rapportages die verband houden met het voorkomen van nieuwe milieuschendingen.

Structurele schendingen van het Global Compact, in het bijzonder de principes die gaan over milieu, vormen financiële, operationele en reputatierisico's voor de onderneming en voor haar belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen daarom te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen van het VN Global Compact. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw optreden.

De dialoog wordt gevoerd aan de hand van SMART-doelstellingen. De onderneming moet aantonen dat schending van de Global Compact principes structureel is opgeheven waarbij het wenselijk is dat een externe onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven. Bij het opheffen van de schending moet ook gedacht worden aan het nemen van corrigerende maatregelen, schadeloosstelling van betrokkenen en het opzetten en uitvoeren van herstelplannen.

SPH is in het tweede halfjaar 2019 met 14 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) schending van milieunormen.

TABEL 3.4.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
MILIEUSCHENDINGEN ¹

Onderneming	Gestart
Bangkok Bank Public Co. Ltd.	Q4 2019
Bunge Ltd.	Q4 2019
China Yangtze Power Co., Ltd.	Q4 2019
Daimler AG	Q3 2019
EXOR NV	Q3 2019
Fiat Chrysler Automobiles NV	Q3 2019
First Quantum Minerals Ltd.	Q3 2019
Kasikornbank Public Co. Ltd.	Q4 2019
Krung Thai Bank Public Co., Ltd.	Q4 2019
Porsche Automobil Holding SE	Q3 2019
Renault SA	Q3 2019
Rosneft Oil Co.	Q4 2019
The Siam Commercial Bank Public Co. Ltd.	Q4 2019
Volkswagen AG	Q3 2019

¹ Bron: Achmea Investment Management en ISS ESG

In de tweede helft van 2019 zijn zes van de lopende dialogen afgesloten.

In november 2019 is het oordeel van Evergy, Inc en Entergy Corporation van ORANJE herzien naar GROEN, daarmee is het engagement beëindigd. In juni 2019 vaardigde het Amerikaanse milieu agentschap Environmental Protection Agency (EPA) de Affordable Clean Energy Rule (ACE) uit ter vervanging van het Clean Power Plan (CPP). Op 17 september 2019 verwierp een Amerikaans Hof van Beroep alle rechtszaken met betrekking tot het CPP, waardoor de ACE in de plaats daarvan werd gefinaliseerd. Aangezien de CPP definitief is vervangen door de ACE en alle rechten om een beroep te doen zijn uitgeput, is ISS ESG van mening dat de ondernemingen niet langer betrokken zijn bij de controversie.

Daarnaast is het engagement met Kasikornbank Public Co. Ltd., Bangkok Bank Public Co. Ltd, Krung Thai Bank Public Co., Ltd. en The Siam Commercial Bank Public Co. Ltd. afgesloten.

Anti-corruptieschendingen

Omkoping en corruptie zijn niet verenigbaar met goed ondernemingsbestuur en hebben een negatieve invloed op de (creatie van) aandeelhouderswaarde. Het leidt tot nadelige economische, sociale en politieke uitkomsten. Overtredingen van internationale principes op het gebied van anti-corruptie kunnen schadelijk zijn voor de reputatie van een bedrijf en de waarde van merken.

Eén van de universele principes van het Global Compact is gericht op corruptie. Dit principe roept bedrijven op om preventieve en handhavingsmaatregelen in te stellen en een effectief systeem op te zetten voor de bestrijding van corruptie.

Dit engagementthema heeft als doel het anti-corruptiebeleid en de maatregelen tegen corruptie bij bedrijven te verbeteren. Daarnaast moet ook voldoende duidelijk worden gemaakt welke acties worden ondernomen tegen werknemers, tussenpersonen en onderaannemers die betrokken zijn bij beschuldigingen in verband met corruptie. Hierbij is het belangrijk dat er transparant wordt gecommuniceerd over verrichte onderzoeken en over doorgevoerde veranderingen.

SPH is in het tweede halfjaar 2019 met 5 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) corruptieschending (zie onderstaand overzicht).

TABEL 3.4.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
CORRUPTIESCHENDINGEN¹

Onderneming	Gestart
ICICI Bank Ltd.	Q4 2019
Petroleo Brasileiro (Petrobras)	Q4 2019
Swedbank AB	Q4 2019
JBS SA	Q4 2019
Walmart, Inc.	Q4 2019

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2019 zijn geen van de lopende dialogen op het gebied van anti-corruptie afgesloten.

3.5. Thematische dialogen

SPH voert thematische dialogen met als doel algemene standaarden binnen een bedrijfstak of keten te verbeteren. Voor sommige dialogen werken wij samen met andere nationale en internationale partijen. Over de voortgang en het vervolg op onze dialogen leest u op de volgende pagina's.

Waterrisico's bij water- en elektriciteitsbedrijven

Het World Economic Forum stelt dat water crises gemeten naar impact tot de top drie van wereldwijde risico's behoren. Tenzij watergebruik in de komende jaren sterk verandert, zal door toenemende industrialisatie, landbouw, energiegebruik en verstedelijking het risico van waterschaarste stijgen. Volgens de OECD leven in 2050 mogelijk 4 miljard mensen in gebieden met waterschaarste. Een goed waterbeleid ligt aan de kern van het beheersen van de watergerelateerde risico's. In veel landen slaagt men er echter nog niet in om op een proactieve manier met de risico's om te gaan.

Via een thematische dialoog gericht op waterrisico's en watermanagement bij water- en elektriciteitsbedrijven snijdt het mes aan twee kanten. Enerzijds beantwoordt dit aan de vraag naar thematische dialogen op ESG-speerpunten en anderzijds bezet deze sector een belangrijke positie in de aandelen- en credits beleggingsportefeuilles. Bovenal is water een zeer actueel en materieel onderwerp voor bedrijven in deze sector.

Een studie door het Carbon Disclosure Project (Charged or Static, april 2017) maakte de omvang van waterproblematiek in elektriciteitsbedrijven duidelijk zichtbaar. Ook MSCI stelt dat (in het bijzonder Amerikaanse) elektriciteitsbedrijven toenemende fysieke risico's lopen als gevolg van extreme weersomstandigheden zoals droogte of juist extreme regenval. Elektriciteitsbedrijven zijn vaak sterk afhankelijk van de beschikbaarheid van grote hoeveelheden water om te kunnen functioneren. Kerncentrales en conventionele elektriciteitsbedrijven, die gebruikmaken van stoomopwekking om turbines aan te drijven hebben een constante toevoer van grote hoeveelheden water nodig voor koeling. Ook waterkrachtcentrales zijn afhankelijk van voldoende water.

Doel van dialoog

Opvallend zijn de onderlinge afhankelijkheden tussen water en energievoorziening en daarmee de noodzaak om

watermanagement goed te organiseren. Om de risico's goed te kunnen begrijpen en de wijze waarop bedrijven deze benaderen, vragen wij bedrijven om op een heldere manier te rapporteren. In de kern verwachten wij van ondernemingen dat zij een waterrisico beheerssysteem hebben, dat ze de watervoetafdruk verlagen en dat ze transparant zijn over de bestaande waterrisico's.

Voortgang

Uit de recente dialogen met water- en elektriciteitsbedrijven blijkt dat bedrijven zich meer en serieuzer bezighouden met de beschikbaarheid van water en de eventuele risico's die hiermee gepaard gaan. Bedrijven die wij spreken hebben het onderwerp op de agenda staan. Niet in de laatste plaats omdat dit door overheden en toezichthouders verwacht wordt. Op 1 juli 2020 komt een einde aan dit driejarige engagementtraject. De komende periode zal worden benut om afrondende gesprekken te voeren en onze conclusies te formuleren.

De dialoog met Veolia heeft ons inmiddels voldoende inzicht gegeven in de mate waarin de onderneming zicht heeft op water, watergebruik en waterrisico. Onze vragen zijn goeddeels beantwoord door Veolia en wij sluiten onze dialoog met de onderneming hierbij af. Minder succesvol verloopt de dialoog met Emera. Ondanks herhaalde pogingen ontvingen wij slechts één geschreven reactie waarin werd verwezen naar het duurzaamheidsverslag op de website van de onderneming. In de komende maanden zullen wij extra pogingen doen om in gesprek te komen, maar wij schatten de kans op succes in als laag.

TABEL 3.5.1 VOORTGANG WATERRISICO'S BIJ WATER- EN ELEKTRICITEITSBEDRIJVEN¹

Onderneming	Voortgang
American Water	Voeren dialoog
Chubu	Voeren dialoog
Electricite de France SA	Voeren dialoog
Emera	Voeren dialoog
Engie	Voeren dialoog
Fortum	Voeren dialoog
Pinnacle West Capital Corp.	Voeren dialoog
PSEG	Voeren dialoog
Severn Trent	Voeren dialoog
Suez SA	Voeren dialoog
Tohoku	Voeren dialoog
United Utilities	Voeren dialoog
Veolia	Voeren dialoog

¹ Bron: Achmea Investment Management & ACTIAM

Energie efficiëntie in de staal en chemie industrie

De beperking van klimaatverandering tot maximaal 2°C, met een streefwaarde van 1,5 °C, hangt in belangrijke mate af van verbeterde energie-efficiëntie. Sinds het jaar 2000 werd de toenemende vraag naar energie voor een derde gecompenseerd door verbeterde efficiëntie.

Met verbeterde energie-efficiëntie gaan, naast lagere broeikasgasemissies, ook belangrijke andere economische, ecologische en sociale voordelen gepaard. Energiebesparingen zijn, sec bekeken, per definitie kostenbesparend; een investering in energiebesparingsmaatregelen betaalt zich gemiddeld met een factor drie terug. Overige voordelen zijn minder luchtvervuiling, verhoogde koopkracht van huishoudens door lagere energiekosten, verbeterde energiezekerheid door verminderde invoer en uitgebreide toegang tot moderne energiediensten (Bron: IEA 2018).

Wij zijn kritisch naar alle sectoren die voor de grootste uitstoot van broeikasgassen zorgen, waaronder de staal, cement en chemiesector. Vanwege beperkte beleggingen in de cementsector, richt dit engagementtraject zich op bedrijven in de chemie en de staalindustrie.

Doel van dialoog

We onderzoeken in welke mate de bedrijven in de beleggingsportefeuilles voorbereid zijn op markt- en beleidsontwikkelingen op het gebied van klimaatverandering en energie-efficiëntie. Ook onderzoeken we de materialiteit van energie-efficiëntie voor bedrijven in de gekozen sectoren.

Lange termijn strategie

Wij verwachten dat geselecteerde bedrijven een lange termijn klimaatstrategie formuleren. En dat ze daarbij rekening houden met strategische en financiële risico's en kansen als gevolg van klimaatverandering, zoals veranderingen in beleid, mogelijke invoering of verhoging van een CO₂-prijs, markt en technologische ontwikkelingen. Deze komen mogelijk naar voren door een grondige risico-analyse en het opstellen van een 2°C scenario.

SMART doelstellingen

Wij verwachten van de onderneming dat ze zich committeert aan meetbare doelen rondom klimaat, energie-efficiëntie en de samenstelling van de brandstofmix. Wij roepen ondernemingen op om zich te verbinden aan wetenschappelijk onderbouwde doelstellingen ('Science Based Targets').

Operationele efficiëntie

Wij verwachten dat er binnen de bedrijfsactiviteiten aandacht is voor energie-efficiëntie en energie-efficiëntiemaatregelen geïmplementeerd worden. Het bedrijf optimaliseert het proces door het gebruik van slimme meters en hergebruik van grondstoffen, energie, afval en warmte. Ook wordt er in toenemende mate gebruik gemaakt van hernieuwbare energie en wordt samengewerkt met organisaties binnen en buiten de sector.

Transparantie

Het bedrijf is transparant over de voortgang en resultaten van haar klimaat- en energie-efficiëntie maatregelen.

Voortgang

Volgens planning zijn in het tweede halfjaar van 2019 dialogen gestart door middel van een brief aan de geselecteerde ondernemingen. Met 4 van de 6 ondernemingen is het contact gelegd en de dialoog op gang gekomen. Wij namen bij de eerste gesprekken de gelegenheid om kennis te maken en uitleg te geven over de achtergrond en doelen van onze engagement. Deze gesprekken verliepen alle positief. De dialogen met de ondernemingen PPG Industries en Covestro kwamen echter nog niet op gang. Deze ondernemingen zullen wij in het volgende halfjaar verder aansporen om met ons in gesprek te gaan over energie efficiëntie.

TABEL 3.5.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA ENERGIE EFFICIËNTIE¹

Ondernemingen	Voortgang
Fortescue Metals Group Ltd	lopende
Nucor Corporation	lopende
Covestro AG	brief verstuurd
PPG Industries, Inc.	brief verstuurd
Umicore	lopende
Sika AG	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Transport & Klimaat

In de samenleving neemt globalisering een steeds grotere rol in. Deze stijgende lijn in de wereldhandel betekent dat de transportsector ook sterk in omvang toeneemt. Volgens verwachtingen van de OESO zullen de vrachtvolumes in 2050 met 350% toenemen in vergelijking met basisjaar 2010. Uit een onderzoek van de Verenigde Naties blijkt zelfs dat zonder een agressief en duurzaam beleid de CO₂-uitstoot in de transportsector in 2050 zou kunnen verdubbelen. Het plaatst de sector voor grote uitdagingen. Temeer omdat in de transportsector nog niet dezelfde geleidelijke daling van de CO₂-emissies als in andere sectoren zichtbaar is geweest. Bedrijven in deze sector kunnen dus een grote bijdrage leveren aan het behalen van de doelstellingen uit het Klimaatakkoord van Parijs, maar krijgen ook de kans om uit klimaatgerelateerde ontwikkelingen belangrijke economische voordelen te realiseren. Zo zijn de klimaatrisico's die transportbedrijven lopen om te zetten in kansen.

“De transport sector is de snelst groeiende uitstoter van broeikasgassen. De groei in energiebehoefte t.a.v. transport is de hoogste van alle eindgebruikers”

– World Health Organisation

Doel van dialoog

De transportsector omvat een breed scala aan industrieën. We kiezen ervoor om ons in eerste instantie te richten op de industriegroep ‘logistiek’. Onze eerste inventarisatie laat zien dat er relatief weinig aandacht aan deze industrie wordt besteed in engagementprogramma's terwijl de te behalen winst in termen van CO₂-reductie en energie-efficiëntie door ons als hoog wordt ingeschat. Door ons te richten op deze relatief onontgonnen markt denken wij optimaal rendement te halen uit onze inspanningen.

Een engagement in deze industrie heeft meerdere invalshoeken, waaronder het verlagen van brandstofverbruik en het gebruik van alternatieve brandstofbronnen (denk aan schonere brandstoffen zoals waterstof of methanol voor lange afstanden), verbeterde voertuigtechnologie en technologische verbeteringen (zoals elektrische schepen naar het achterland), reductie van emissie-intensiteit van bestaande wagenparken, alternatieve vervoerswijzen, maar ook efficiëntiemaatregelen op voertuigonderhoud (bijvoorbeeld minder weerstand door een schip schoon te houden) en logistieke planning voor het laden van voertuigen en routeplanning.

We stellen ons ten aanzien van de industriegroep ‘logistiek’ concreet ten doel om:

1. Transportbedrijven aan te moedigen om transparant te zijn over (a) de CO₂-uitstoot en (b) de gehanteerde strategie om te blijven voldoen aan de striktere CO₂- (zelf)regulering;
2. Transportbedrijven aan de hand van best practices (a) inzicht te geven in de mogelijkheden tot het reduceren van het gebruik van fossiele brandstoffen en (b) te stimuleren over te schakelen op hernieuwbare energiebronnen.

Voortgang

In het vierde kwartaal van 2019 zijn de dialogen voortgezet die in het eerste kwartaal van 2019 werden gestart. Nadat wij de meest recente informatie waaronder analyses door MSCI en rapportages door de onderneming hebben geanalyseerd, werden door ons brieven met vervolgvragen en verzoeken om een gesprek gestuurd. Wij verwachten hieraan in 2020 een vervolg te kunnen geven met nieuwe gesprekken.

De dialoog met Expeditors International of Washington kwam tot onze spijt niet op gang. De onderneming verwees naar haar rapportages en wees ons verzoek om een dialoog impliciet af. We stoppen onze pogingen om met de onderneming in gesprek te komen en beëindigen het traject voor deze onderneming per 1-1-2020. Hoezeer we het uitblijven van succes ook betreuren, dit leidt niet vanzelfsprekend tot een advies tot uitsluiten van belegging. Wel delen wij onze analyse en conclusies met de betrokken portefeuillemanagers.

TABEL 3.5.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA TRANSPORT & KLIMAAT¹

Onderneming	Voortgang
Deutsche Post AG	lopende
Expeditors International of Washington, Inc.	dialoog afgesloten
Royal Mail plc	brief verstuurd
United Parcel Service, Inc. Class B	lopende
C.H. Robinson Worldwide, Inc.	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Klimaattransitie

In het klimaatakkoord van Parijs hebben circa 200 landen afgesproken om de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder de twee graden, waarbij het streven is de opwarming van de aarde beneden de 1,5 graad te houden. In een rapport van de Intergouvernementele Werkgroep betreffende klimaatverandering (IPCC), wordt gesteld dat hiertoe het totaal aan mondiale CO₂-emissies tegen 2030 met 45% zal moeten dalen ten opzichte van 1990. Omdat fossiele brandstoffen, die bij de verbranding een groot deel van de CO₂-uitstoot veroorzaken, vooralsnog een centrale rol in de energievoorziening spelen, zal een verstrekkende transitie van de energievoorziening nodig zijn om de uitstoot van broeikasgassen fors te reduceren (DNB, 2018). Wereldwijd spannen overheden, (maatschappelijke) organisaties en consumenten zich in om een transitie mogelijk te maken naar een koolstofarme economie. Daarbij ligt de nadruk op investeren in meer hernieuwbare energie en het afbouwen van onze afhankelijkheid van fossiele energiebronnen.

Met behulp van een scenarioanalyse model is het beleggingsuniversum getoetst. De uitkomst geeft inzicht in de ondernemingen waarvan gesteld kan worden dat zij in de komende 5 jaar het verst verwijderd zijn van een breed geaccepteerd 2 °C scenario. De analyse bestrijkt 70-90% van de broeikasgasemissies die samenhangen met een standaardportefeuille en omvat de door de DNB beschreven transitiegevoelige sectoren zoals de fossiele energie sector. Op basis van onze observaties blijkt dat er relatief veel winst valt te behalen voor de energiesector (olie en gas) en automobielproducenten. Ondernemingen in portefeuille in deze sectoren staan momenteel voor de grootste uitdagingen in relatie tot de energietransitie doordat zij momenteel meer opereren in lijn met een 2 °C - 4°C scenario dan een 1,5-2 °C scenario.

Doelstellingen

Het doel is om bedrijven een gedegen klimaatstrategie te laten ontwikkelen en uit te laten voeren. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn. Ook dient begrepen te worden hoe een organisatie haar klimaatgerelateerde risico's en kansen meet en monitort. Toegang tot de door een organisatie gehanteerde maatstaven en doelstellingen stelt ons in staat om potentiële risico's, het vermogen om aan financiële verplichtingen te voldoen, de algemene blootstelling aan klimaat gerelateerde kwesties en de voortgang in het beheer van of de aanpassing aan deze kwesties beter te beoordelen. De onderliggende KPI's zijn afgeleid van relevante klimaatvoorschriften en scenario's zoals beschreven in het 2°C scenario en de

aanbevelingen van de Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) werkgroep.

Voortgang

In het tweede halfjaar van 2019 is er onderzoek gedaan, op basis van KPI's, naar de activiteiten van de ondernemingen op het gebied van klimaattransitie. Op basis van dit onderzoek zijn engagementbrieven verstuurd naar de zes geselecteerde ondernemingen; Subaru Corporation, Renault, BMW, Marathon Oil Corporation, Exxon Mobil Corporation en OMV AG. OMV, BMW en Subaru hebben op de engagementbrief gereageerd en naar aanleiding daarvan is er in december 2019 gesproken met OMV en zijn er gesprekken ingepland in januari en februari van 2020 met BMW en Subaru. Exxon Mobil, Renault en Marathon Oil Corp. hebben nog niet inhoudelijk gereageerd. Met OMV hebben we een eerste initiërend gesprek gehad. Het bedrijf vertelde meer over haar emissiedoelen en over haar visie naar 2050. Een belangrijk aandachtspunt voor het vervolgtraject is de houdbaarheid van de huidige strategie.

TABEL 3.5.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA KLIMAATTRANSITIE ¹

Onderneming	Voortgang
BMW	Brief verstuurd
Exxon Mobil Corp.	Brief verstuurd
Marathon Oil Corp.	Brief verstuurd
OMV AG	Lopende
Renault SA	Brief verstuurd
Subaru Corp	Afspraak ingepland

¹ Bron: Achmea Investment Management

Leefbaar loon in de supermarkt- en textielsector

Een leefbaar loon is een loon waarmee een werknemer kan voorzien in basisbehoefte van zijn of haar gezin; van voeding, gezondheidszorg, kleding, huisvesting tot scholing. Afhankelijk van het land kan dit overeenkomen met het minimumloon, maar in vele landen is er of geen wetgeving op dit terrein of is het minimumloon onvoldoende om in het levensonderhoud te kunnen voorzien. Dit geldt voor ontwikkelingslanden, maar ook dicht bij huis in landen als Hongarije, het Verenigd Koninkrijk of Polen. Juist daarom hebben bedrijven een belangrijke verantwoordelijkheid wat betreft het betalen van een leefbaar loon. Hoewel het betalen van een leefbaar loon in eerste instantie lijkt te leiden tot hogere kosten, kan het ook leiden tot lagere kosten en hogere winstgevendheid. Dit blijkt o.a. uit onderzoeken van Berenschot en Chapman & Thompson over dit onderwerp.

Er is gekozen om twee sectoren te selecteren voor het engagementprogramma, namelijk de kleding- en supermarktsector. Het onderwerp is voor deze sectoren materieel en ze kunnen ook relatief eenvoudig verbeteringen op dit thema realiseren. Er wordt bij de uitvoering van dit thema nauw samengewerkt met het Platform Living Wage for Financials (PLWF). Dit is een samenwerkingsverband van financiële instellingen, waaronder MN, ASN, a.s.r., Triodos IM, NN IP, Robeco en Kempen. Binnen dit platform wordt informatie uitgewisseld, is een methodologie ontwikkeld om bedrijven te analyseren op hun prestaties op het gebied van leefbaar loon en wordt er samengewerkt om de resultaten van het platform onder de aandacht te brengen. Engagements worden indien mogelijk samen gevoerd of gecoördineerd. Dit maakt het voor dit engagementtraject mogelijk zowel de efficiëntie als effectiviteit te vergroten.

Doel van dialoog

Leefbaar loon is een complex onderwerp, zeker in een bedrijf met honderden toeleveranciers. Daarom hebben we op meerdere niveaus doelstellingen geformuleerd waarop een bedrijf stappen kan zetten die we in tabel 3.5.1 verder toelichten. Afhankelijk van het bedrijf leggen we de nadruk op één of meer van deze doelstellingen.

TABEL 3.5.1 DOELSTELLINGEN LEEFBAAR LOON¹

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	Het bedrijf heeft beleid ontwikkeld op het onderwerp leefbaar loon.
Implementatie & toetsing	Het bedrijf implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering en bij haar toeleveranciers. Het bedrijf monitort actief de voortgang hiervan.
Randvoorwaarden	Het bedrijf zorgt tevens dat de randvoorwaarden voor een leefbaar loon, zoals collectieve onderhandeling en vakbondsvrijheid, gewaarborgd zijn.
Samenwerking	Het bedrijf werkt op dit thema samen met andere partijen.
Transparantie	Het bedrijf is op dit thema transparant richting investeerders, consumenten en andere stakeholders wat betreft haar beleid, de implementatie en de voortgang.

¹ Bron: Achmea Investment Management

Voortgang

We zijn met het thema leefbaar loon medio 2018 van start gegaan. Er zijn toen twee sectoren geselecteerd binnen dit engagement thema; de kleding- en supermarktsector.

Het afgelopen halfjaar hebben we de nadruk gelegd op engagement met de kledingsector. Met Ralph Lauren hebben we een tweede gesprek gehad in 2019. In dit gesprek werd duidelijk dat Ralph Lauren een nieuwe impuls geeft aan het streven naar duurzaamheid. De onderneming heeft in 2019 een nieuwe duurzaamheidsstrategie gepubliceerd genaamd 'design the change'. Ook met TJX heeft een gesprek plaatsgevonden. In vergelijking met andere kledingbedrijven op basis van de onderzoeksvragen van het PLWF scoort TJX nog bijzonder laag als het gaat om leefbaar loon. In de gedragscode voor toeleveranciers refereert de onderneming enkel aan gangbare industrielon en wettelijk minimumloon. Uitkomst van het gesprek is echter dat TJX bereid is om begin 2020 het thema leefbaar loon te bespreken in de Social Compliance Committee van de onderneming.

Voor de supermarktsector hebben we ook verschillende stappen gezet. Op basis van de nieuwe methodologie zijn de bedrijven in de eerste helft van 2019 onder de loep genomen. De belangrijkste conclusie is dat eigenlijk alle supermarktketens nog aan het beginpunt staan wat betreft aandacht voor leefbaar loon. Over de uitkomsten hebben we in oktober 2019 op een conferentie van PLWF een workshop gehouden voor zowel supermarktketens als agro & food bedrijven. Vanuit de supermarkten heeft Tesco hieraan deelgenomen wat leidde tot een constructief debat met onder andere Mondelez en Tony Chocolonely over de verantwoordelijkheden van deze bedrijven.

TABEL 3.5.2 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA LEEFBAAR LOON IN SUPERMARKT EN TEXTIELSECTOR

Onderneming	Voortgang
Casino, Guichard-Perrachon	lopende
Home Depot	lopende
Hugo Boss	lopende
Kappahl	lopende
Li & Fung Limited	lopende
Ralph Lauren	lopende
TJX Companies	lopende
VF Corp	lopende
Carrefour S.A.	lopende
Koninklijke Ahold Delhaize N.V.	lopende
METRO AG	lopende
Tesco PLC	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Access to Nutrition

Goede en voldoende voeding is van groot belang voor een gezonde samenleving. Juist voedingsbedrijven kunnen hier een belangrijke bijdrage aan leveren en tevens inspelen op deze groeiende markt. Zo kunnen zij voedingswaarde en gezondheid meer prioriteit geven bij het ontwikkelen van producten, gezondheid meewegen in de prijsstelling en consumenten actief informeren over de voedingswaarden van producten.

De Acces to Nutrition index is een initiatief dat wereldwijd bedrijven in de voedingssector rangschikt op basis van hun presentaties op onder andere de thema's:

- Voorkomen van ondervoeding;
- Voorkomen van obesitas;
- Verantwoorde marketing richting kinderen en het promoten van borstvoeding.

De index is ontwikkeld op basis van kennis van investeerders, wetenschappers en organisaties als de World Health Organisation. Er bestaat zowel een wereldwijde index als regionale indices die inzoomen op bedrijven uit de Verenigde Staten, India, Mexico en Zuid-Afrika. De nieuwste editie van de wereldwijde index is in mei 2018 gelanceerd en de editie

die specifiek is gericht op de Verenigde Staten in november 2018.

De resultaten laten zien dat voedingsbedrijven nog belangrijke stappen op dit thema kunnen zetten. Zo blijkt dat slechts een derde van de voedingsproducten van onderzochte bedrijven als gezond kunnen worden gekwalificeerd. Om de resultaten via investeerders onder de aandacht te brengen bij bedrijven is er naast het onderzoek zowel een investor statement als een collectief engagementprogramma gelanceerd. Aan beide nemen we in het kader van dit engagement thema actief deel om zo bedrijven te stimuleren stappen te zetten op dit thema.

Doel van dialoog

In het engagementtraject zijn er verschillende doelen gesteld voor de bedrijven, gebaseerd op de uitgangspunten van de Access to Nutrition Index:

- Bedrijven geven goede voeding een gedegen plek in het beleid en corporate governance;
- Het bedrijf zet zich in om goede en gezonde producten te ontwikkelen;
- Het bedrijf zet zich in om goede voeding tegen een betaalbare prijs beschikbaar te stellen;
- Het bedrijf ondersteunt met haar marketingactiviteiten een gezond voedingspatroon;
- De producten van het bedrijf passen in een gezond dieet en gezonde levensstijl;
- Het bedrijf geeft via de verpakking goede informatie aan consumenten over de voedingswaarden.
- Bedrijven werken actief samen met andere stakeholders op het gebied van goede voeding.

“Waar in ontwikkelingslanden ondervoeding zich concentreert rond lage- en middeninkomens, is het overgewicht dat zich concentreert onder lage inkomens in ontwikkelde landen”

– UN Food and Agricultural Organisation

Voortgang

In de 2e helft van 2019 hebben we in samenwerking met het Amerikaanse Interfaith Center on Corporate Responsibility en de coalitie van investeerders rondom Access to Nutrition nieuwe brieven verstuurd naar Unilever, Nestlé en Conagra. Deze brieven richten zich met name op de lobbyactiviteiten van deze ondernemingen rondom voeding. Diverse brancheorganisaties van de voedingssector hebben de afgelopen jaren namelijk gelobbyd tegen regelgeving rondom goede voeding en betere voedingsinformatie op producten. In deze brieven worden ondernemingen gevraagd wat hun positie en betrokkenheid hierbij is en hoe de governance rondom lobby georganiseerd is. Kortom; hoe zorgen ondernemingen dat ze hun invloed inzetten voor goede en voldoende voeding wereldwijd.

Conagra heeft, na meerder herinneringen, schriftelijk gereageerd. De onderneming stelt kritisch naar brancheorganisaties te kijken, maar stelt dat de positie van Conagra en deze organisaties niet altijd 100% overeenkomen. Het antwoord van Conagra laat nog verschillende vragen open. We hebben daarom Conagra verzocht een gesprek in te plannen. Hier is tot op heden, ook na meerdere reminders, nog geen reactie op gekomen.

Nestlé heeft snel gereageerd op de brief en in september heeft een gesprek plaatsgevonden. In dit gesprek heeft Nestlé meer verteld over hoe zij de lobbyactiviteiten die namens hen worden uitgevoerd door brancheorganisaties monitoren. Nestlé had hier een overtuigend verhaal en laat ook in de praktijk zien hiernaar te handelen. Zo heeft de onderneming met onder andere Unilever een brancheorganisatie uit de Verenigde Staten verlaten omdat de standpunten niet overeenkwamen met de positie van Nestlé op het gebied van duurzaamheid en voeding. Als volgende stap is een nieuwe brancheorganisatie opgericht met gelijkgestemde ondernemingen rondom duurzame voeding.

Ook Unilever heeft op de brief gereageerd. Met de onderneming is begin januari 2020 een afspraak gepland om de vragen te bespreken.

TABEL 3.5.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA GEZONDE VOEDING¹

Onderneming	Voortgang
Nestle S.A.	lopende
Suntory Beverage & Food Ltd.	lopende
Unilever NV	lopende
Conagra Brands, Inc.	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Plastics

Het gebruik van plastics heeft een enorme vlucht genomen en plastics worden gebruikt in diverse toepassingen; van verpakkingsmateriaal, kleding, plastic flessen tot speelgoed en koelkasten. Het gebruik van plastics voldoet daarmee aan een grote vraag uit de samenleving en biedt veel voordelen, soms ook op gebied van duurzaamheid. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van plastics in auto's waardoor het gewicht en daardoor ook het brandstofverbruik afneemt. Een ander voorbeeld is gebruik van plastics als verpakkingsmateriaal waardoor de houdbaarheid van voedingsproducten wordt verlengd wat kan bijdragen aan minder verspilling. Zo kan het gebruik van plastics een milieuwinst opleveren die groter is dan de milieukosten die gemoeid zijn bij de productie van de plastics.

Er zijn ook grote zorgen rond het gebruik van plastics. Zo wordt bijna alle plastic gemaakt uit olie. Dit betekent dat nu wel 6% van de mondiale olieproductie gebruikt wordt voor de productie van plastics. Door economische ontwikkelingen zal dit percentage naar verwachting toenemen tot 20% van de mondiale olieproductie in 2050. De winning van olie leidt tot substantiële schade aan het milieu en de productie van plastic veroorzaakt CO2 uitstoot. Een ander probleem is dat slechts een klein gedeelte, ca. 10% van de geproduceerde plastics op dit moment wordt gerecycled, ongeveer 40% op stortplaatsen terecht komt en 14% wordt verbrand. Dat betekent dat meer dan 30% uiteindelijk in het milieu eindigt en een grote vervuilsbron is voor meren, rivieren en uiteindelijk de oceanen. Jaarlijks komt er ruim 3 miljoen ton aan plastic in de oceanen terecht. Bij ongewijzigd beleid kan dit er toe leiden dat er in 2050 meer plastic dan vis in de oceanen aanwezig is.

Doel van het thema

Om de schadelijke gevolgen van plastic te verminderen en de winstgevendheid van de onderneming op de lange termijn te waarborgen willen we dat bedrijven hun rol in de plastic transitie verstevigen. Het zetten van één of meer van onderstaande stappen is de hoofddoelstelling van dit engagementtraject.

TABEL 3.5.1 DOELSTELLINGEN PLASTICS¹

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	ESG impact van plastic wordt als materieel erkend in de strategie van de onderneming; Scenario analyse brengt risico's van marktonwikkelingen en regelgeving in beeld;
Implementatie & toetsing	De onderneming stelt concrete doelen met prestatie indicatoren (kpi's) om negatieve impact van plastic te reduceren; De onderneming meet de voortgang ten aanzien van de doelen en rapporteert daarover in openbare verslaggeving;
Samenwerking in de sector	De onderneming werkt samen met relevante partijen in de plastic keten aan het vinden en implementeren van oplossingen die de plastic transitie kunnen versnellen;
Transparantie	De onderneming rapporteert naast de voortgang ten aanzien van bovengenoemde doelen en kpi's over: - hoe regelgeving en marktontwikkelingen m.n. gericht op de plastic transitie, invloed zullen hebben op de financiële resultaten; - de maatschappelijke impact van geproduceerde plastics; - resultaten van maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan, waaronder het verbeteren van energie-efficiëntie.

¹ Bron: Achmea Investment Management

Voortgang

Het afgelopen halfjaar hebben we gebruikt voor het voorbereidend onderzoek. De activiteiten van de geselecteerde ondernemingen zijn nader in kaart gebracht en er is onderzocht wat de bedrijven momenteel doen op gebied van de gestelde doelen voor het plastic engagement traject. De samenwerking met de Principles for Responsible Investment (PRI) werkgroep over plastic is voortgezet en de PRI heeft een aantal zeer bruikbare rapporten afgerond die zeer nuttig kunnen zijn bij de dialoog met de ondernemingen. Ook is concrete samenwerking gezocht met ACTIAM, partner bij eerdere engagement trajecten en ook lid van de PRI plastic werkgroep. ACTIAM doet mee met de dialoog met de geselecteerde ondernemingen.

In het laatste kwartaal van 2019 zijn de eerste contacten gelegd met de ondernemingen en de eerste afspraken staan gepland voor begin 2020.

TABEL 3.5.2 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA PLASTICS¹

Onderneming	Voortgang
Amcor	brief verstuurd
Berry Plastics Group Inc	brief verstuurd
Greif Inc.	brief verstuurd
Huhtamaki Oyj	brief verstuurd
LyondellBasell Industries NV	brief verstuurd
Mondi	brief verstuurd
Sealed Air	brief verstuurd

¹ Bron: Achmea Investment Management

Goede en beschikbare medicijnen

Medicijnen, en daarmee de farmaceutische sector, zijn van groot belang voor een goede gezondheidszorg. Door de ontwikkeling van goede medicijnen is effectieve behandeling van een grote groep aandoeningen mogelijk geworden. Hoewel de farmaceutische sector dus een belangrijke en nuttige rol vervult, spelen er echter ook verschillende problemen en misstanden. Denk bijvoorbeeld aan:

- Het prijsbeleid rondom specifieke medicijnen, die behandelingen zowel in Nederland, andere ontwikkelde economieën en ontwikkelingslanden onbereikbaar maken.
- De omgang met patenten en regelgeving waardoor prijzen opgedreven worden en de toegankelijkheid van medicijnen wordt verminderd.
- Gevallen van corruptie en verlenen van gunsten aan zorgverleners om de verkoop van medicijnen te verhogen.
- Het onvoldoende ontwikkelen van medicijnen die een groot maatschappelijk belang hebben, maar waarvoor de markt relatief klein is.
- Verslavingen aan specifieke pijnstillers, onder andere in de Verenigde Staten lopen hierover diverse rechtszaken.

Doel van het thema

De doelstellingen zijn gericht op het structureel oplossen van de problematiek. We zullen hierbij tevens aansluiten op Sustainable Development Goal 3 "Goede Gezondheid & Welzijn". Er zijn verschillende stappen die ondernemingen op dit thema kunnen zetten. Op basis van onze uitgangspunten en voorbereidend onderzoek hebben we de volgende hoofddoelstellingen geselecteerd:

- Het doel om medicijnen betaalbaar en toegankelijk te maken een centrale plek te geven in de bedrijfsstrategie;
- Het ontwikkelen van een transparant en verantwoord prijsbeleid. Denk bijvoorbeeld aan een koppeling tussen de prijs van het medicijn, de gerealiseerde gezondheidswinst en de ontwikkelingskosten;
- Op een verantwoorde manier omgaan met patenten en licenties, die voorkomt dat medicijnen onbereikbaar worden;
- Te sturen op maatschappelijke impact, gezondheidswinst en veilige medicijnen, ook in research & development;
- Verankering internationale standaarden, onder andere van de World Health Organisation;
- Het hebben van een gedegen beleid, implementatie en onafhankelijke monitoring om zowel corruptie, oneerlijke handelspraktijken als belastingontwijking te voorkomen;
- Het vergroten van de transparantie en rapportage over de bovengenoemde onderwerpen richting investeerders, consumenten en andere stakeholders. Inclusief taxtransparency, lobby-activiteiten en betalingen aan zorgverleners.

Per onderneming maken we een analyse van de bedrijfsspecifieke problematiek en prestaties. Op basis daarvan maken we per onderneming een vertaling van de hoofddoelstellingen naar bedrijfsspecifieke doelstellingen. Deze bedrijfsspecifieke doelstellingen zijn verwerkt in de brief waarmee wij de dialoog zijn gestart.

Voortgang

We zijn van start gegaan met een onderzoek naar de bedrijven die voor het engagement zijn geselecteerd en hebben gesproken met verschillende experts, waaronder Access to Medicine. In het najaar van 2020 hebben wij de initiatiebrieven gestuurd naar de geselecteerde farmaceuten. Bayer heeft ons naar aanleiding van de brief uitgenodigd om deel te nemen aan het webinar waarin hun nieuwe CSR strategie werd gepresenteerd en aangegeven graag in 2020 een separaat gesprek te plannen. Biogen heeft aangegeven in februari 2020 het gesprek met ons aan te gaan. Op Aurobindo na hebben alle bedrijven op deze initiatiebrieven gereageerd.

Met Novartis en Johnson & Johnson hebben direct gesprekken plaatsgevonden. De prijsverhoging van het medicijn Lutathera, relevant voor de Nederlandse markt, was een belangrijk onderwerp in het gesprek met Novartis. Met Johnson & Johnson hebben met een brede groep van investeerders onder andere gesproken over de mogelijkheden om haar beleid over toegang tot medicijnen, naast ontwikkelingslanden, ook voor andere landen toepasbaar te maken. Biogen en Roche hebben aangegeven in februari 2020 het gesprek met ons aan te gaan.

TABEL 3.5.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA GOEDE EN BESCHIKBARE MEDICIJNEN¹

Onderneming	Voortgang
Novartis AG	lopende
Johnson & Johnson	lopende
Roche Holding AG	gesprek ingepland
Bayer AG	gesprek ingepland
Abbvie Inc.	schriftelijk gereageerd
Biogen	gesprek ingepland
Aurobindo	brief verstuurd

¹ Bron: Achmea Investment Management

Human Capital

Een goed personeelsbeleid is van strategisch belang voor ondernemingen. Uit onderzoek van Global Intangible Finance Tracker (2018) blijkt dat het menselijk kapitaal en de heersende cultuur gemiddeld 52% van de marktwaarde van de onderneming bepalen. De wijze waarop het management met haar personeel omgaat en hen in staat stelt zich te blijven ontwikkelen kan, het verschil maken voor ondernemingen en concurrentievoordeel opleveren. Bijvoorbeeld in relatie tot het verhogen van de productiviteit, het aantrekken en behouden van voldoende gekwalificeerd en betrokken personeel en bovendien gegeven de digitalisering en in sommige markten en industrieën de vergrijzing. Wij zien ook dat ondernemingen een belangrijke rol kunnen spelen in het behalen van de Sustainable Development Goals (SDG) van de Verenigde Naties, in het bijzonder SDG 4 (onderwijs en opleiding), SDG 5 (gendergelijkheid) en SDG 8 (eerlijk werk en economische groei)..

Het engagement op dit thema voeren we uit in samenwerking met een brede groep van investeerders binnen het Workforce Disclosure Initiative. Door samen te werken zijn we in staat een diepgaande analyse te maken, een brede groep van bedrijven aan te spreken en meer druk uit te oefenen wanneer dat nodig is.

Doel van het thema

Human Capital Management is een complex onderwerp, zeker in een bedrijf met honderdduizenden medewerkers in meerdere vestigingen wereldwijd. Daarom hebben we op meerdere niveaus doelstellingen geformuleerd waarop een bedrijf stappen kan zetten. In onderstaande tabel zijn deze doelstellingen getoond. Afhankelijk van het bedrijf leggen we de nadruk op één of meer van deze doelstellingen.

TABEL 3.5.1 DOELSTELLINGEN

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	Het bedrijf heeft beleid ontwikkeld op het onderwerp Human Capital Management, inclusief doelstellingen.
Implementatie & toetsing	Het bedrijf implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering. Het bedrijf ziet actief toe op de voortgang.
Randvoorwaarden	Het bedrijf zorgt dat de randvoorwaarden voor Human Capital Management gewaarborgd zijn in de eigen bedrijfsvoering.
Samenwerking in de sector	Het bedrijf werkt samen met andere partijen, bijvoorbeeld via sectorinitiatieven aan bevordering van goed werkgeverschap.
Transparantie	Het bedrijf is op dit thema transparant richting investeerders, en andere belanghebbenden en rapporteert over haar beleid, de implementatie en de voortgang.

Voortgang

Eind 2019 hebben wij per brief de ondernemingen een aantal agendapunten en vragen voorgelegd. Wij vragen de ondernemingen onder andere een toelichting te geven op hun beleid ten aanzien van het monitoren van werknemerstevredenheid. Ook willen wij van de onderneming weten welke risico's en kansen inzake Human Capital Management zij identificeren.

TABEL 3.5.2 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA HUMAN CAPITAL¹

Onderneming	Voortgang
Royal Caribbean Cruises	brief verstuurd
Carnival PLC	brief verstuurd
McDonald's Corporation	brief verstuurd
Starbucks Corporation	brief verstuurd
Sodexo	brief verstuurd

¹ Bron: Achmea Investment Management

3.6. ESG Nederland

Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben de speciale aandacht van Nederlandse institutionele beleggers, vanwege de directe sociaaleconomische belangen die de bedrijfsactiviteiten met zich mee brengen. Belangrijke strategische besluiten over bijvoorbeeld fusies en overnames, kunnen significante effecten hebben op lokale werkgelegenheid, de concurrentiepositie van de onderneming en langetermijn waardecreatie. Ook remuneratievoorstellen of (her)benoemingen van bestuurders leiden regelmatig tot maatschappelijk discussie. Wij hechten er dan ook grote waarde aan om op structurele wijze de dialoog te voeren met de Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Hierbij toetsten wij de beleidsvoorstellen aan de uitgangspunten en best-practices van de Nederlandse Corporate Governance Code (herzien in 2016) en vanaf 1 januari 2019 aan de Nederlandse Stewardship Code. Bij het voeren van de dialogen trekken wij zoveel mogelijk op in collectief verband, verenigd in belangenvereniging Eumedion.

De principes uit de Stewardship Code bieden institutionele beleggers de mogelijkheid verantwoording af te leggen aan hun deelnemers en klanten over de wijze waarop zij als betrokken belegger invulling geven aan hun aandeelhoudersrechten. De Stewardship Code is in lijn met de verantwoordelijkheden die voor aandeelhouders gelden ten aanzien van transparantie rond het betrokkenheidsbeleid en stembeleid, zoals vastgelegd in de herziene EU-richtlijn aandeelhoudersrechten (Shareholders' rights directive). Zij onderstreept ook het belang van aandeelhoudersbetrokkenheid voor het streven naar lange termijn waardecreatie van de Nederlandse beursondernemingen, zoals vastgelegd in de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarnaast verlangt de Stewardship Code van institutionele beleggers de bereidheid om, eventueel samen met andere institutionele beleggers, een constructieve dialoog aan te gaan met de Nederlandse beursondernemingen en met andere belanghebbenden.

Overzicht dialogen

In de tweede helft van 2019 is SPH, voorafgaand aan de aandeelhoudersvergaderingen, in dialoog gegaan met vijf Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Deze dialogen vonden plaats binnen het Eumedion verband, zie tabel 3.6.1.

TABEL 3.6.1 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN H2 2019

Onderneming	Besproken onderwerpen
Ahold-Delhaize	Remuneratiebeleid
Heineken	Remuneratiebeleid
ING Groep	Cultuur, risicomanagement, remuneratiebeleid
Royal Dutch Shell	Klimaatbeleid, remuneratiebeleid
Wolters Kluwer	Remuneratiebeleid

Dialogen met Nederlandse ondernemingen

Ahold-Delhaize

Bij Ahold-Delhaize spraken wij met de voorzitter van de remuneratiecommissie over het nieuwe remuneratiebeleid. Ahold Delhaize wil een remuneratiebeleid dat in lijn is met haar strategie en een link heeft met haar belangrijkste stakeholders, zoals het meenemen van de klanttevredenheid in het remuneratiebeleid. We hebben van gedachten gewisseld over de hoogte van de weging van de duurzaamheidstargets. Deze zijn in het afgelopen jaar door aandeelhouders goedgekeurde remuneratiebeleid verlaagd van 20% naar 15%. Verder hebben we gesproken over de arbeidsmarkt referentiegroep waar Ahold Delhaize zich in haar remuneratiebeleid mee vergelijkt. Om het juiste talent aan te trekken en te behouden, geeft het bedrijf aan steeds meer te moeten concurreren met (hoge) Amerikaanse maatstaven voor beloningen. Ten slotte zijn de interne beloningsverhoudingen en de berekeningswijze die Ahold Delhaize daarvoor hanteert ter tafel gekomen.

Royal Dutch Shell

We zijn met de raad van bestuur en raad van commissarissen van Royal Dutch Shell (hierna: Shell) in gesprek over diverse onderwerpen. Met de voorzitter van de remuneratiecommissie hebben we doorlopende dialoog over het beloningsbeleid. Wij hebben input geleverd voor de totstandkoming van een voorgenomen gewijzigd beloningsbeleid. Zo blijven wij eenvoudig, focus op langetermijn doelstellingen, belonen van een juiste uitvoering van de strategie en de energietransitie belangrijk vinden. De hoogte van de langetermijn bonus zal deels bepaald worden door behaalde doelstellingen gerelateerd aan de reductie van CO₂-uitstoot. Wij hebben feedback gegeven op een concept-voorstel van het nieuwe beloningsbeleid.

Met Shell zijn ook de klimaatambities van de onderneming aan bod gekomen alsook de mate waarin deze in lijn is met twee graden scenario's. De leiding van Shell is overtuigd dat de huidige koers zowel op korte als op langere termijn leidt tot een belangrijke reductie van de uitstoot van CO₂ en past binnen de Parijse klimaatdoelstellingen. Voorwaarde voor Shell is echter dat de politiek en de maatschappij als geheel ook nadrukkelijk voor deze richting kiezen. Dit roept vragen

op over de precieze ambities van Shell. Beleggers vroegen de onderneming om meer helderheid op dit vlak en vooral ook om duidelijker een leidende rol in het klimaatdebat te nemen. In december 2019 gooide sectorgenoot Repsol de knuppel in het hoenderhok door zich openlijk te verbinden aan haar nieuwe doel: klimaatneutraal in 2050. Van Shell vragen wij om een soortgelijke langetermijn doelstelling waarbij de onderneming als leider in de sector ook duidelijk stelt welke tussentijdse doelen daarbij horen. Wij zetten onze dialoog met Shell voort.

ING Groep

Met ING Groep zijn we in gesprek over de voortgang van het herstelprogramma als gevolg van de recordschikking met het Openbaar Ministerie vanwege falend toezicht op witwassen via bankrekeningen van ING. We zijn uitgebreid ingelicht over de vele maatregelen die ING heeft genomen. ING heeft naast hard controls ook zogenaamde soft controls ingebouwd. Zo wordt nu ook meer aandacht besteedt aan het analyseren van gedrag en cultuur en het verbeteren van de onderlinge samenwerking. Naar aanleiding van de AVA van 2019 stonden we stil bij het verwerpen van de decharge van de raad van bestuur en de raad van commissarissen door een ruime meerderheid van de aandeelhouders. De klantenstop die ING begin 2019 door de Italiaanse centrale bank opgelegd heeft gekregen, werd ook kort besproken. Omdat het justitiële onderzoek nog gaande is, kon hier enkel op hoofdlijnen worden ingegaan.

Ook spraken we met de (nieuwe) voorzitter van de remuneratiecommissie over het nieuwe remuneratiebeleid van ING. Het huidige beleid is van kracht sinds 2010 en zou vorig jaar gewijzigd worden. Vanwege de maatschappelijke onrust die ontstond door de voorgenomen salarisverhoging van 50% van de CEO heeft de raad van commissarissen het voorstel ingetrokken. De raad van commissarissen heeft de signalen en de feedback van investeerders ter harte genomen gezien het nieuwe remuneratiebeleid welke in 2020 aan de aandeelhouders zal worden voorgelegd. In het nieuwe beloningsbeleid zijn geen grote veranderingen doorgevoerd. ING voldoet aan huidige wetgeving zoals de Nederlandse Wet beloningsbeleid financiële ondernemingen. Deze wet schrijft onder andere voor dat bonussen niet meer mogen bedragen dan 20% van het basisjaarsalaris. ING vergelijkt zich in haar arbeidsmarkt referentiegroep met Nederlandse en West-Europese ondernemingen. Tenslotte hebben we stilgestaan bij de wijze waarop ING gekwalificeerd personeel wenst aan te trekken en te behouden.

Heineken

Bij Heineken spraken we over het nieuwe remuneratiebeleid dat op de AVA in 2020 aan aandeelhouders zal worden voorgelegd. We spraken met de voorzitter van de remuneratiecommissie. In grote lijnen is het beloningsbeleid helder en begrijpelijk. Ook kwamen de beloningen voor de raad van commissarissen aan bod. Daarnaast hebben we gesproken over het hanteren van doelstellingen op het gebied van duurzaamheid, met name de combinatie met de langetermijn. Ook kwam het aantrekken en behouden van talent aan de orde in relatie tot competitieve beloningen.

Wolters Kluwer

Binnen het Eumedion verband en namens een aantal institutionele beleggers voerden we een gesprek met Wolters Kluwer in aanloop naar de aandeelhoudersvergadering van 2020. We spraken met de voorzitter van de raad van commissarissen over het nieuw op te stellen remuneratiebeleid. In het verleden zijn er op de aandeelhoudersvergadering vragen gesteld over het salaris van de CEO, dat al lange tijd in de top van de beloning van topbestuurders in Nederland staat. Tijdens de AVA van 2019 heeft Wolters Kluwer al aangegeven voorafgaand aan de AVA van 2020 met investeerders in gesprek te willen gaan over het nieuw op te stellen beloningsbeleid. Tijdens het gesprek hebben we het gehad over de arbeidsmarktreferentiegroep die Wolters Kluwer hanteert. Ook hebben we de langetermijn prestatie maatstaven aangekaart. Wij zien graag een duidelijke koppeling met de strategische prioriteiten. Ook hebben we gesproken over de interne beloningsverhoudingen en hoe Wolters Kluwer rekening houdt met de publieke opinie over het nieuwe remuneratiebeleid. Tenslotte is ook met Wolters Kluwer van gedachten gewisseld over het aantrekken en behouden van talent in relatie tot competitieve beloningen.

4. Stembeleid & Corporate Governance

SPH ziet het als haar plicht van haar stemrecht gebruik te maken om waar nodig en waar mogelijk het belang van SPH, haar deelnemers en de maatschappij te beschermen. De UNPRI en de UN Global Compact/OESO richtlijnen vormen bij het stembeleid van SPH het uitgangspunt. Voor de illiquide portefeuillecomponenten privaat vastgoed en infrastructuur heeft SPH geen eigen stemrecht. SPH belegt voor deze categorieën in fondsen waarbij de uitoefening van stemrecht of recht op posities in een RvC is uitbesteed aan de manager van deze beleggingen. SPH zal zich een beeld vormen van wat de huidige praktijk is bij deze beleggingen en in hoeverre dit strookt met de eigen MVB-overtuigingen.

Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. SPH belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en zijn daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan SPH invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. SPH doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen). Door gebruik te maken van het stemrecht kunnen de beleggingsfondsen invloed uitoefenen op ondernemingen en invloed aanwenden om een betere corporate governance te stimuleren bij de ondernemingen. Een goede corporate governance draagt bij aan de lange termijn waardecreatie.

4.1. Stemgedrag SPH

TABEL 4.1.1 OVERZICHT STEMACTIVITEITEN IN 2019 ¹

Categorie	Aantal	%
Number of items voted	74007	93,72%
Number of votes FOR	56054	75,74%
Number of votes AGAINST	15690	21,20%
Number of votes ABSTAIN	277	0,37%
Number of votes WITHHOLD	1813	2,45%
Number of votes With Mgmt	56829	76,79%
Number of votes Against Mgmt	17179	23,21%
Number of votes on Shareholder Proposals	1.540	2,08%

¹ Bron: BMO

TABEL 4.1.2 ALL MANAGEMENT PROPOSALS 2019¹

Thema	Aantal
Remuneration	118
Corporate Governance/Shareholder Rights	136
Board/Directors	958
General Economic Issues	2
Environmental/Health	60
Other ESG Related	89
Standard Meeting Business	263
Social/Human Rights	20
Other	33
Totaal	1747

¹ Bron: BMO

In totaal er bij bovenstaande proposals 65,4% voor het management gestemd en 27,5% tegen.

TABEL 4.1.3 COMPANIES ENGAGED BY COUNTRY ¹

Europe	43,88%
North America	23,47%
Asia (ex Japan)	22,45%
Japan	3,57%
Other	6,63%
Total	100,00%

¹ Bron: BMO

TABEL 4.1.4 COMPANIES ENGAGED BY ISSUE ¹

Climate Change	9,72%
Environmental Standards	13,06%
Business Conduct	3,61%
Human Rights	8,33%
Labour Standards	13,06%
Public Health	2,22%
Corporate Governance	50,00%
Total	100,00%

¹ Bron: BMO

5. Bijlagen

5.1. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en

2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en

6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en

9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

5.2. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2016 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering

Principe De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad

van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Principe Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

5.3. Uitsluitingslijsten

Controversiële wapens

Zie onderstaand de uitsluitingslijst per 01-03-2020 voor ondernemingen die betrokken zijn bij controversiële wapens en wapens ten behoeve van de consumentenmarkt:

- Aerospace Long-March International Trade Co., Ltd.
- Aeroteh SA
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.
- Arab Organization for Industrialization
- Aryt Industries Ltd
- Ashoka Manufacturing Ltd
- Avibras Industria Aeroespacial S/A.
- Bharat Dynamics Limited
- China Aerospace Science & Technology Corp.
- China North Industries Corp.
- China Poly Group Corp.
- Elbit Systems Ltd
- Hanwha Corp
- Larsen & Toubro Ltd
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corp
- Makina Ve Kimya Endustrisi Kurumu
- Motovilihinski zavody PAO
- Nauchno-Proizvodstvennoe Obedinenie Splav OAO
- Northrop Grumman Corp
- Ordtech Military Industries (OMI)
- Pakistan Ordnance Factories
- Poongsan Corp
- Poongsan Holdings Corp
- Premier Explosives Ltd
- Reshef Technologies Ltd.
- Rostec Corporation
- S&T Dynamics Co Ltd
- S&T Holdings Co Ltd
- SFTUE Belspetsvneshtekhnika
- Tata Power Co Ltd
- Textron Inc
- The Day & Zimmermann Group, Inc.
- Walchandnagar Industries Ltd
- American Outdoor Brands Corporation
- CBC Ammo LLC
- Colt Defense LLC
- FGI Operating Co. LLC
- H&K AG
- Miroku Corp.
- Remington Outdoor Company, Inc.
- Sportsman's Warehouse Holdings, Inc.
- Sturm, Ruger & Co., Inc.
- Taurus Armas SA
- Verney-Carron SA
- Vista Outdoor, Inc.

Tabak

Zie onderstaand de uitsluitingslijst per 01-03-2020 voor ondernemingen die betrokken zijn bij de productie, handel of distributie van tabak:

- 22nd Century Group Inc

- A-1 Group Inc
- Al Eqbal Co for Investment PLC
- Al-Ekbal Printing & Packaging
- Altria Group Inc
- AMCON Distributing Co
- Amcor PLC
- American Heritage Internationa
- AMVIG Holdings Ltd
- Arcis Resources Corp
- Argha Karya Prima Industry Tbk
- Asenovgrad Tabac AD-Asenovgrad
- Bellatora Inc
- Bright Packaging Industry Bhd
- Brilliant Circle Holdings Inte
- British American Tobacco Malaysia Bhd
- British American Tobacco PLC
- British American Tobacco Zimba
- Bulgartabac Holding AD
- Casey's General Stores Inc
- Cat Loi JSC
- Celanese Corp
- Ceylon Tobacco Co
- China Flavors & Fragrances Co
- Coka Duvanska Industrija AD Coka
- Core-Mark Holding Co Inc
- Dufry AG
- Duvanska Industrija AD Bujanov
- Duvanski Kombinat AD Podgorica
- Eastern Tobacco
- Electronic Cigarettes International Group Ltd
- Essentra PLC
- Eurocash SA
- Fabrika Duhana Sarajevo DD Sarajevo
- Fabrika Duvana AD Banja Luka
- FamilyMart Co Ltd
- Foshan Huaxin Packaging Co Ltd
- Gemini Group Global Corp
- Godfrey Phillips India Ltd
- Golden Tobacco Ltd
- Gotse Delchev Tabac AD-Gotse Delchev
- Greenlane Holdings Inc
- Gudang Garam Tbk PT
- Harrys Manufacturing Inc
- Healthier Choices Management C
- Hm Sampoerna
- Hrvatski Duhani DD
- Huabao International Holdings Ltd
- IMA Industria Macchine Automat
- Imperial Brands PLC
- ITC Ltd
- Japan Tobacco Inc
- Jerusalem Cigarette Co Ltd
- Karelia Tobacco Co Inc SA
- Khyber Tobacco Co Ltd
- Kimree Inc
- Kothari Products Ltd
- KT&G Corp
- Lawson Inc
- LT Group Inc

- McColl's Retail Group PLC
- Minfeng Special Paper Co Ltd
- Miquel y Costas & Miquel SA
- Morris (Philip)
- Mudanjiang Hengfeng Paper Co L
- New Toyo International Holding
- Ngan Son JSC
- Nolato AB
- NTC Industries Ltd
- Pazardzhik BTM AD Pazardzhik
- Philip Morris International Inc
- President Chain Store Corp
- Press Corp Plc
- PFC Redevelopment Corp
- Pyxus International Inc
- Rapid Fire Marketing Inc
- Reinet Investments SCA
- Scandinavian Tobacco Group A/S
- Schweitzer-Mauduit Internation
- Shaanxi Jinye Science Technolo
- Shanghai Industrial Holdings Ltd
- Shanghai Shunho New Materials
- Sheen Tai Holdings Grp Co Ltd
- Shiner International Inc
- Shumen-Tabac AD-Shumen
- Sinar Bidi Udyog Ltd
- Slantse Stara Zagora- BT AD
- Sligro Food Group NV
- Smokefree Innotec Inc
- Societe Ivoirienne des Tabacs SA
- Standard Diversified Inc
- Strumica Tabak AD Strumica
- Swedish Match AB
- Tabak ad Nis
- Tanzania Cigarette Co Ltd
- Tong Jie Ltd
- Tong Yang Moolsan Co Ltd
- TSL Ltd/Zimbabwe
- Turning Point Brands Inc
- Tutunski Kombinat AD
- Tvornica Duhana Zagreb DD
- Union Investment Corp PLC
- Union Tobacco & Cigarette Industries
- Universal Corp/VA
- Vapor Hub International Inc
- VaporBrands International Inc
- Vector Group Ltd
- Veles Tabak Veles
- VST Industries Ltd
- Wismilak Inti Makmur Tbk PT
- World Duty Free Srl

Kolenmijnbouwbedrijven en teerzandolie

- Agritrade Resources Limited
- Alliance Resource Partners, L.P.
- Arch Coal, Inc.
- Banpu Public Company Limited
- Bukit Asam Tbk Pt
- Canadian Natural Resources Limited

- Cloud Peak Energy Inc.
- Coal India Ltd
- Consol Energy Inc.
- Exxaro Resources Limited
- Geo Energy Resources Limited
- Indo Tambangraya Megah Tbk Pt
- Inner Mongolia Yitai Coal Co., Ltd
- Lubelski Wegiel Bogdanka Sa
- MEG Energy Corp.
- New Hope Corporation Limited
- Peabody Energy Corporation
- Pt Adaro Energy Tbk
- Pt Bumi Resources Tbk
- Pt Delta Dunia Makmur Tbk
- Pt Indika Energy Tbk
- Pt United Tractors Tbk
- Semirara Mining And Power Corporation
- Washington H. Soul Pattinson And Company Limited
- Whitehaven Coal Limited
- Yanzhou Coal Mining Co Ltd
- Yanzhou Coal Mining Company Limited

Normschendingen

De volgende ondernemingen worden per 01-03-2020 uitgesloten:

- Alstom S.A.
- Bank Hapoalim
- Bank Leumi Le-Israel
- Centrais Eletricas Brasileiras S.A. - Eletrobras
- Centrais Eletricas Brasileiras SA-Eletrobras Pfd B
- Cintas
- Energy Transfer LP
- Harel Insurance Investments & Financial Services Ltd
- Incitec Pivot Limited
- Mizrahi-Tefahot Bank
- Phillips 66
- T-Mobile US Inc.
- Vale S.A.
- Vale SA Pfd A

Landen

De volgende landen worden uitgesloten per 01-03-2020:

- Central African Republic
- Democratic People's Republic of Korea (North Korea)
- Iran (Islamic Republic of)
- Libya
- Somalia

5.4. Lijst van ondernemingen; Normatieve Dialogen

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
1	Bangkok Bank Public Co. Ltd.	15-10-2019	Mensenrechten
	Bangkok Bank Public Co. Ltd.	15-10-2019	Milieu
2	Bunge Limited	15-10-2019	Milieu
3	China Yangtze Power Co., Ltd.	15-10-2019	Milieu
4	Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2019	Arbeidsnormen
5	ICICI Bank Ltd.	15-10-2019	Corruptie
6	Iflytek Co., Ltd.	15-10-2019	Mensenrechten
7	JBS SA	15-10-2019	Milieu
	JBS SA	15-10-2019	Arbeidsnormen
	JBS SA	15-10-2019	Corruptie
8	Kasikornbank Public Co. Ltd.	15-10-2019	Mensenrechten
	Kasikornbank Public Co. Ltd.	15-10-2019	Milieu
9	Krung Thai Bank Public Co., Ltd.	15-10-2019	Mensenrechten
	Krung Thai Bank Public Co., Ltd.	15-10-2019	Milieu
10	Petróleo Brasileiro (Petrobras)	15-10-2019	Milieu
	Petróleo Brasileiro (Petrobras)	15-10-2019	Corruptie
11	PT Semen Indonesia (Persero) Tbk	15-10-2019	Mensenrechten
12	Rosneft Oil Co.	15-10-2019	Milieu
13	Sumitomo Corporation	15-10-2019	Arbeidsnormen
14	Swedbank AB	15-10-2019	Corruptie
15	The Boeing Co.	15-10-2019	Mensenrechten
	The Boeing Co.	15-10-2019	Mensenrechten
	The Boeing Co.	15-10-2019	Mensenrechten
16	The Siam Commercial Bank Public Co. Ltd.	15-10-2019	Mensenrechten
	The Siam Commercial Bank Public Co. Ltd.	15-10-2019	Milieu
17	Vestas Wind Systems A/S	15-10-2019	Mensenrechten
	Vestas Wind Systems A/S	4-12-2019	Arbeidsnormen
18	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
19	Zhejiang Dahua Technology Co. Ltd.	15-10-2019	Mensenrechten

5.5. Lijst van ondernemingen; Thematisch Dialogen

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1	Pinnacle West Capital Corporation	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
2	Veolia Environnement SA	Nutsbedrijven	Frankrijk	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
3	Emera Inc	Nutsbedrijven	Canada	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
4	Severn Trent Plc	Nutsbedrijven	Verenigd Koninkrijk	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
5	United Utilities Group PLC	Nutsbedrijven	Verenigd Koninkrijk	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
6	Public Service Enterprise Group Inc	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
7	Chubu Electric Power Company, Incorporated	Nutsbedrijven	Japan	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
8	American Water Works Company, Inc.	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
9	ENGIE SA	Nutsbedrijven	Frankrijk	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
10	Fortum Oyj	Nutsbedrijven	Finland	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
11	Tohoku Electric Power Company, Incorporated	Nutsbedrijven	Japan	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
12	Electricite de France SA	Nutsbedrijven	Frankrijk	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
13	Ralph Lauren Corporation Class A	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
14	Li & Fung Limited	Duurzame consumptiegoederen	Hong Kong	Leefbaar Loon
15	TJX Companies Inc	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
16	V.F. Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
17	Home Depot, Inc.	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
18	HUGO BOSS AG	Duurzame consumptiegoederen	Duitsland	Leefbaar Loon
19	Tesco PLC	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigd Koninkrijk	Leefbaar Loon
20	Royal Ahold Delhaize N.V.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Nederland	Leefbaar Loon
21	Casino, Guichard-Perrachon SA	Niet-duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Leefbaar Loon
22	METRO AG	Niet-duurzame consumptiegoederen	Duitsland	Leefbaar Loon
23	Carrefour SA	Niet-duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Leefbaar Loon
24	Kappahl	Industrie	Zweden	Leefbaar Loon
25	Deutsche Post AG	Industrie	Duitsland	Klimaat en transport
26	Royal Mail plc	Industrie	Verenigd Koninkrijk	Klimaat en transport

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
27	United Parcel Service, Inc. Class B	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport
28	Expeditors International of Washington, Inc.	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport
29	C.H. Robinson Worldwide, Inc.	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport
30	Nestle S.A.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Zwitserland	Access to Nutrition
31	Suntory Beverage & Food Ltd.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Japan	Access to Nutrition
32	Unilever NV	Niet-duurzame consumptiegoederen	Nederland	Access to Nutrition
33	Conagra Brands, Inc.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Access to Nutrition
34	SUBARU CORP	Duurzame consumptiegoederen	Japan	Dialogo Klimaattransitie
35	Renault SA	Duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Dialogo Klimaattransitie
36	BMW	Duurzame consumptiegoederen	Duitsland	Dialogo Klimaattransitie
37	Marathon Oil Corporation	Energie	Verenigde Staten	Dialogo Klimaattransitie
38	Exxon Mobil Corp.	Energie	Verenigde Staten	Dialogo Klimaattransitie
39	OMV AG	Energie	Oostenrijk	Dialogo Klimaattransitie
40	Fortescue Metals Group Ltd	Basismaterialen	Australië	Industriële Energie-efficiëntie
41	Nucor Corporation	Basismaterialen	Verenigde Staten	Industriële Energie-efficiëntie
42	Covestro AG	Basismaterialen	Duitsland	Industriële Energie-efficiëntie
43	PPG Industries, Inc.	Basismaterialen	Verenigde Staten	Industriële Energie-efficiëntie
44	Umicore	Basismaterialen	België	Industriële Energie-efficiëntie
45	Sika AG	Basismaterialen	Zwitserland	Industriële Energie-efficiëntie
46	Novartis AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
47	Johnson & Johnson	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
48	Roche Holding AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
49	Bayer AG	Gezondheidszorg	Duitsland	Goede en Beschikbare Medicijnen
50	AbbVie, Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
51	Biogen Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
52	Aurobindo	Gezondheidszorg	India	Goede en Beschikbare Medicijnen
53	Amcor Ltd	Basismaterialen	Australië	Plastics
54	Sealed Air Corporation	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
55	Huhtamaki Oyj	Basismaterialen	Finland	Plastics
56	Mondi plc	Basismaterialen	Verenigd Koninkrijk	Plastics
57	LyondellBasell Industries NV	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
58	Berry Plastics Group Inc	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
59	Greif Inc	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
60	Royal Caribbean Cruises Ltd.	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
61	Carnival plc	Duurzame consumptiegoederen	Verenigd Koninkrijk	Human Capital
62	McDonald's Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
63	Starbucks Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
64	Sodexo SA	Duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Human Capital

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is een uitgave van Achmea Investment Management; opgesteld in maart 2020. Meer weten? Neem dan contact op met uw fondsmanager of account CIO.

Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren.

U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V., statutair gevestigd te Zeist (KvK 18059537), beschikt over een vergunning als beheerder van beleggingsinstellingen zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht. Achmea Investment Management B.V. is ingeschreven in het register van de Stichting Autoriteit Financiële Markten onder nummer 15001209.